

ANUL V

NUMERELE:

1994

1-51

re-devastată

pag. 7

SAPTAMINAL EDITAT DE GRUPELE PENTRU DIALOG SOCIAL
ANUL V • Nr. 1 (204) • 5-11 Ianuarie 1994 • 16 pagini • 100 lei

ACCENTE

pag. 5

Gabriel Andreescu,
Stelian Tănase

Cezar Baltag
despre
datinile Bobotezei

pag. 13

Premiile
UNITER '93,
Caramitru

vs.
Everac

pag. 15

Interviul săptămânii:

Emil
Constantinescu

pag. 8-9

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Spre alegeri anticipate?

Proгноzele lui '94 par destul de sumbre peste tot în lume. Iar când ne amintim de '90 (rememorare inevitabilă), simțim ce imensă distanță în timp pot măsura patru ani. Clipile de grație din viața unui popor (ca și cele din viața unui om) rămân înconjurare de lumina irepetabilului. În '90, după citeva luni de stinge și speranță, societatea românească s-a polarizat și așa a rămas. Două alegeri, lecțiile de alfabetizare democratică, necesitatea toleranței și a compromisului politic, dezamăgirile de toate felurile n-au reușit să mai unească cele două părți. Între ele, o masă de oameni al căror număr va crește mereu: indocinții. Prin repetabilitate, îndemnul spre reconciliere, făcute cu o celenie întepenită de reprezentanții Puterii, întovărășite de gesturi politice scandalozе, demonstrând ponderea tot mai mare pe care național-comunismul o capătă în structurile statului, au devenit de-a dreptul monotone. La această oră se poate vedea clar că de inutil s-a sperat ba în reformiștii din PDSR (evoluția pe linia dură a lui Adrian Năstase e explicită), ba în scindarea PUNR și, mai ales, în "schimbarea la față" a președintelui Iliescu: ca susținător al reformei și al unui guvern de coaliție, împreună cu Opoziția democratică.

Din punctul de vedere al speranțelor, se poate deci spune că anul a început prost, așa cum a și sfințit. O ofensivă în forță a incompetenței și prostului gust s-a etalat pe ecranele televizoarelor în noaptea Revelionului, ajungând să scandalizeze și CNA. S-a făcut simțită în schimbările din conducerea Teatrului Național și a Muzeului de Artă sau la nivelul inspectoratelor de cultură din provincie (cel de la Bistrița, de exemplu, unde se întrerupe azi o tradiție culturală care supraviețuise regimului Ceaușescu).

În timpul lui Ceaușescu, când perioada de liberalizare a luat sfârșit, tehnocrații au fost vinăți și înlocuiți cu activiști. Un proces cu îngrâșătoare similitudini se petrece de luni de zile în România. Nu numai operațiunea de înlocuire a unor persoane de competență certă, ci și calitatea înlocuitorilor (recomandați doar de relația bună cu Puterea) măsoară odată în plus proporțiile alarmante ale fenomenului.

Optimismii și naivii (categorii care, dacă nu se suprapun, măcar se intersectează) au fost odată în plus derutați văzând filmul documentar oferit de Televiziune în seara zilei de 30 decembrie. Era, desigur, o propagandă antimonarhică (de tip jdanovist) a cărei difuzare pe post încălca punctul 1 din Legea Audiovizualului. Era un mod de a privi războiul care a dus armata română până la dezastrul de la Stalingrad și spre prizonierate coșmaresci, nu așa cum este el evaluat la această oră în lume, ci așa cum îi prezentau secțiile de propagandă din "era dictaturilor". Iar cel care dăduse României șansa de a se integra alături de aliații săi tradiționali (Franța, Anglia, SUA) și fusese silit să abdice de către conducătorii comuniști și armata sovietică de ocupație era privit ca un trădător de țară. Mai clar ca oricând s-a putut vedea ce divisiune grosolană înseamnă cultul lui Antonescu.

Astfel de întâmplări, dacă nu inițiate, cel puțin tolerate de actualul guvern (care pare să n-aibă cum se compromite mai mult) și de Cotroceni (adevăratul centru al puterii politice), măsoară exact modul extrem de periculos în care guvernarea de azi, deși nu atât de aproape exemplul consecințelor extremismului, riscă destinul României.

Deși probabil mai simplu ar fi să gândești că anumite forțe politice, cu o rază de acțiune tot mai largă în sfera Puterii, chiar asta încearcă: să împiedice integrarea României în structurile lumii occidentale.

De aceea, optimismii și-au văzut spulberate speranțele unui guvern de coaliție, în care Puterea instalată de patru ani și Opoziția care în ultima vreme a dovedit un plus de pragmatism, datorat probabil experienței, să conlucreze pentru scoaterea României din criză. Fără un guvern nou și o nouă majoritate parlamentară, tensiunile se vor acumula și, deși nimeni nu este interesat de ele (nici Opoziția, nici Puterea), nu mai avem de așteptat decât alegerile anticipate.

Mai sînt deci de urmărit săptămânile ce vin pentru a vedea dacă, așa cum spun pesimiștii, președintele Iliescu n-a dorit decât să atragă într-un viitor guvern cîteva reprezentanți ai unui partid de opoziție, gest a cărui inevitabilă urmare ar fi fost scoaterea Convenției din competiția electorală viitoare, fără să fi avut însă și posibilitatea de a-și exercita cu adevărat răspunderile într-o guvernare.

Scrisoare către cititori

Dragi cititori,

Am așteptat să vină 1994 pentru ca să ne consultăm cu dumneavoastră, cititorii constanți ai revistei "22". Cum trăim într-o lume în schimbare (chiar dacă schimbările care vin nu prea sînt cele așteptate de noi), am vrea să știm în ce măsură s-au păstrat opțiunile dumneavoastră de acum un an în privința revistei noastre.

Ca de fiecare dată pînă acum, răspunsurile la chestionar se vor da după 3-4 luni de la prima lui publicare, pentru ca scrisorile dumneavoastră, din țară și din străinătate, să aibă timp să ajungă pînă la noi. Tot ca de fiecare dată, la rubrica obișnuită ("Curier") vom publica scrisorile care vor interesa cel mai mult. Cititorii ale căror scrisori se vor publica vor primi,

bineînțeles, gratuit prin poștă numărul respectiv din "22" (sau, dacă sînt abonați, vor primi un număr în plus). De aceea vă rugăm să scrieți citește adresele.

În acest moment dificil pentru noi toți din toate punctele de vedere așteptăm cu mare interes scrisorile dumneavoastră ca să știm ce interesează mai mult în "22". După fiecare chestionar am deschis în revistă rubrici noi, am invitat colaboratori noi. Desigur, nu am putut să răspundem tuturor sugestiilor care ni s-au dat, dar continuăm să ne gîndim la ele.

Așteptăm deci de acum înainte scrisorile dumneavoastră, și, la fel ca de fiecare dată, sperăm că Dumnezeu ne va da un an mai bun decît cel care a trecut.

Vă rugăm să publicați și dvs. diferite interviuri cu istoricii români, cei numai astfel se va lumina poporul asupra adevăratelor evenimente din trecutul nu prea îndepărtat, asupra realităților istorice.

Admir curajul dvs. și al ziarului "România liberă", care denunță toate ilegalitățile prezente, dar și din trecutul perioadei comuniste.

Vă mulțumesc pentru străduința ce o depuneți pentru interpretarea justă a evenimentelor și facerea lor publică.

Prof. I. ILIEVICI - Veteran de război, Arad

Țin să vă mulțumesc dvs. și celor care ne înlesnesc abonarea la revista dvs., pe care o apreciez în mod deosebit.

Devesc din suflet să vă puteți menține în continuare, în pofida tuturor vicisitudinilor în care trăim, pentru a ne putea alina amarul din noi, că nu am scăpat încă de comunisti.

Un singur lucru mă intrigă și sunt cu totul nedumerit: de ce vă mențineți în ortografia introdusă de bolșevici (de care mi-a fost scîrbă în toți acești 40 de ani) și nu reveniți la cea interbelică?

MIHAIL CONSTANTINESCU, Cluj, 14.12.1993

O lămurire

Revista "22" nr. 49/1993 a publicat scrișoarea adresată doamnei Gabriela Adamescu de către dl. dr. Neufeld Ghenerge din Cluj. Semnatarul menționat scrișor extinde

de punctele sale de vedere la "un articol din "22" care l-a pus pe gînduri". Este vorba despre numerele 26 și 27/1993 în care am publicat sub semnătură proprie, deci și răspunde, un studiu compus din două părți: 1) Pierderile Armatei Române în al II-lea război mondial și 2) O Decorație de Război americană, fiecare parte fiind însoțită de comentarii bine ascultate.

Pentru buna primire a celor ce am scris în articolul acuzat de "omisiune", accentuăm:

a) Subiectul articolului (prima parte) este: "Pierderile Armatei Române în al II-lea război mondial" și anume în campaniile din Est, din Vest și de Eliberare a teritoriului național.

b) Statistica, citată de autorul scrișorii, nu provine din Germania; ea, însă, a fost reprodusă conform în studiul respectiv;

c) Sursele cu caracter de exigență enciclopedică, folosite în studiu, nu arată date de detaliu ca în Statistica reprodusă;

d) Nu s-a găsit un document autentic din care să rezulte cîtă erezi, înrolați în Armata Română, au murit în campaniile citate mai sus.

Apreciez că ar fi fost folositor cauzei în discuție dacă autorul scrișorii:

- ar fi dat publicității "statistica oficială existentă";
- s-ar fi întrebat de ce în Statistica, reprodusă conform în articolul acuzat de "omisiune", și apărută în Vest, în Statele: Anglia, URSS, Canada, SUA și China nu se arată numărul evreilor?

- de ce totalul general al pierderilor (morți în război) variază între aproximativ 40 și 53 milioane? Ce cuprinde abateră de 30%?

În aceste condiții o parte din scrișoarea respectivă nu își mai are rost, studiul publicat nefiind o manifestare de rasism sau de xenofobie.

**Col. (r) ing. DUMITRU N.C. POPA
București, 20 dec. 1993**

CHESTIONAR "22" • CHESTIONAR "22"

- I. În revista "22" mă interesează mai ales:
 1. editorialul
 2. scrisorile de la cititori (Curier)
 3. cronică (sau comentariile) politice
 4. rubrica "Accente"
 5. interviul săptămîinii
 6. anchetele sociale (Dosar "22")
 7. comentariile despre proiectele de legi în curs de votare în Parlament
 8. eseul filosofic
 9. eseul cultural
 10. comentarea sondajelor de opinie
 11. actualitatea culturală:
 - a) cronică de carte
 - b) cronică expozițiilor
 - c) cronică de film
 - d) cronică de teatru
 12. comentariul despre TVR
 13. istoria religiilor

II. Care sînt autorii care vă interesează în revista "22"? (Enumerati în ordinea preferințelor.)

III. Enumerați personalități care v-ar interesa să răspundă în "22" la "Interviul săptămîinii".

IV. Ce teme noi v-ar interesa să fie abordate în "22":

1. educație
2. sport
3. viața cotidiană din țările occidentale
4. informații culturale asupra săptămîinii care urmează (cărți, spectacole, expoziții)
5. numiți rubrici dorite de dvs.

V. Cum vi se pare ilustrația grafică a "22":

1. foarte bună
2. bună
3. proastă

VI. Cum vi se pare tehnoredactarea revistei:

1. litera este prea mică
2. litera este convenabilă

ANUNȚ

Asigurăm tehnoredactare computerizată pentru carte și anunțuri publicitare.

Relații la tel și fax 311.22.08.

• IMPORTANT • IMPORTANT • IMPORTANT •

Stimați abonați,

Deoarece ziarele expediate prin mandat poștal ajung foarte greu în contul nostru, vă rugăm să vă prelungeți abonamentul cu o lună înainte de a expira, astfel încît redacția să poată lua cunoștință de intenția dvs. Veți evita astfel întreruperă abonamentului "22".

PREȚUL ABONAMENTELOR DEJA CONTRACTATE NU SE MODIFICĂ, INDIFERENT DE SCHIMBĂRILE ULTERIOARE ALE PREȚULUI REVISTEI.

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTEȚI CUMPĂRA DIN STOC:

Anul 1990, numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 33, 38, 41, 44.

Anii 1991, 1992, 1993.

Exemplarele vechi sînt comercializate la preț actual al revistei. De asemenea, redacția "22" ține la dispoziția doritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 Iunie" (120 lei), precum și Edițiile speciale: "22" - "Suspiciune de fraudă", "Oslobodenje" (două ediții).

800 lei

pe trimestru costă abonamentele cu jumătate de preț oferite de revista "22" - sponsorizate de INSTITUTUL PENTRU DEMOCRATIE ÎN EUROPA DE EST și ASOCIAȚIA EST-LIBERTES - pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVII STUDENȚII, FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI.

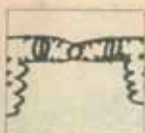
Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 800 lei pe adresa: Revista "22", cont 43193532 BCR Filiala sector 1, Str. Landru nr. 10, București. Totodată, cei interesați sînt rugați să trimită adeverințele corespunzătoare (tabel de pensie, adeverințe de la școală etc.) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Distribuție.

Adeverințele pentru abonamentele cu jumătate de preț sînt valabile pentru un an de zile. Cei ce nu fac parte din categoriile amintite pot beneficia prin intermediul redacției de următoarele tipuri de abonamente cu reducere:

- 1100 lei/trimestru pentru abonamentele cu ridicare de la sediu (Calea Victoriei 120)
- 1300 lei/trimestru pentru abonamentele cu expediere prin poștă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: pentru dolari în contul 4120253230, pentru mărci în contul 4120253231, pentru franci francezi în contul 4120253235 (cu specificația: PENTRU REVISTA "22") sau trimițînd un check (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 80 dolari pe an (40 dolari pe 6 luni, 20 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă: 140 DM anual (70 DM pentru 6 luni, 35 DM trimestrial), 500 franci francezi anual (250 franci pentru 6 luni, 125 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 100 dolari anual (50 dolari pe 6 luni, 25 dolari trimestrial) sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

ACTUALITATE CULTURALA

Premiile UNITER 1992-1993

Și în acest an va avea loc Gala Premiilor UNITER, care va acorda premiile pentru cele mai bune creații ale stagiunii 1992-1993. Proiectul anual este coordonat de președintele UNITER, Ion Caramitru. Juriul, alcătuit din Irina Corolu, Cristina Dumitrescu, Florica Ichim, Lucia Hossu-Longin și Sanda Manu, face nominalizările pentru următoarele premii: Pentru cel mai bun spectacol; Pentru cel mai bun regizor; Pentru cel mai bun scenograf; Pentru cel mai bun actor; Pentru cea mai bună actriță; Pentru critică teatrală; Pentru debut; Pentru cel mai bun spectacol TV; Pentru întreaga activitate; Pentru excelență (ultimele două premii sînt acordate de către Biroul executiv al UNITER); Diplomă pentru cea mai bună producție a școlii de teatru. Spre deosebire de ediția anterioară, se va acorda și premiul Pentru cel mai bun spectacol radiodifuzat.

Noutatea ediției din acest an constă în faptul că un alt Juriu al Galei, format din personalități ale vieții culturale - Gabriela Adameșteanu, Nico-

lae Manolescu și Andrei Pieșu -, va decide din spectacolele nominalizate, prin vot secret, câștigătorul fiecărui premiu.

În seara Galei se va acorda și premiul Pentru cea mai bună piesă românească a anului, în urma selecției textelor primite la UNITER pentru concurs, selecție făcută de un juriu alcătuit din: Marian Popescu, Cristina Dumitrescu, Victor Ioan Frunză, Alina Mungiu, Victor Scorodet, Ion Toboșaru și Ion Cocora.

Ca și în anul 1993, Gala Premiilor Uniter se va desfășura în forma unui spectacol proiectat după modele consacrate pe plan mondial (Gale Oscar, Molière, César etc.). Numai că, de data aceasta, Televiziunea Română, din dispoziția directorului său general, Paul Everac, refuză să o mai difuzeze.

În legătură cu acest refuz, prezentăm în continuare fragmente din corespondența dintre președintele UNITER, Ion Caramitru și directorul general al Televiziunii, Paul Everac.

Stimate Domnule Director General Paul Everac,

(...)
Gala UNITER din acest an, cu și cea din anul trecut, este un spectacol de sine stătător în jurul celor 16 premii care vor fi acordate în seara respectivă de un juriu special, care va decide premiile din cele nominalizate de juriul anterior.

(...)
UNITER a făcut toate eforturile de a avea, ca invitați de onoare ai acestei sărbători, și mari personalități din domeniul teatrului sosiți din străinătate cu ajutorul cărora teatrul românesc s-a exprimat în lume în ultimii trei ani. Iată lista celor care au confirmat venirea:

1. Prințesa Margareta a României, Președinta Fundației Margareta, Fundație care sprijină integral realizarea concursului "Cea mai bună piesă a anului"; 2. Richard Eyre - directorul Teatrului Național Regal din Londra; 3. Neil Wallace - directorul Teatrului TRAMWAY din Glasgow, directorul executiv al Programului româno-britanic NOROC; 4. Christopher Barron - directorul Festivalului Manchester City of Drama 1994; 5. D-na Chantal Collet Dumond, directoarea Direcției de relații internaționale a Ministerului Culturii din Franța; 6. Patrice Martinet - directorul Festivalului "Paris Quartier d'Est" și directorul Teatrului Athénée din Paris; 7. Ion Ungureanu - regizor, Ministru Culturii al Republicii Moldova, Membru de Onoare al UNITER; 8. George Banu, critic teatral, director al Academiei Experimentale de Teatru din Franța.

(...)
Este evident că un asemenea eveniment nu poate fi adus în fața marelui public fără o cointeresare a TVR și fără participarea ei directă în condiția de coproducător. De asemenea, el nu este posibil fără atenționarea opiniei publice pentru a urmări evenimentul. Și nici fără menționarea sponsorilor care au acceptat finanțarea Galei.

În concluzie, vă rugăm a lua în considerație faptul că, avînd deja experiența spectacolului de anul trecut realizat tot cu TVR, de rulara celui din acest an trebuie să preia rigorile celui dintîi și anume: Realizarea spațiului scenografic al Galei de către TVR; Înregistrarea integrală a spectacolului de Gală din seara zilei de 31 ianuarie 1994; Difuzarea pe postul național în două seri a Galei care, probabil, va dura 4 ore, ținînd înăuntru cont de montaj poate fi redus la aproximativ 3 ore. Ca și anul trecut difuzarea trebuie realizată în spațiul zilei de luni, spațiu rezervat Teatrului TV; Menționarea sponsorilor atît în publicitatea TV a spectacolului cit și în spațiul scenografic al acestuia.

În plus, vă rugăm a dispune ca la montaj să participe și un membru al Biroului Executiv al UNITER care să avertizeze asupra unor eventuale tăieturi de montaj care pot împiedica asupra organicității spectacolului Galei UNITER cit și a interesului vis-à-vis de prezențele notabile ale seriei.

(...)
Al Dumneavoastră,
Ion Caramitru, Marian Popescu, Silviu Părcăreț, Alex. Dărie, Mircea Diaconu

Către UNITER D-lui Ion Caramitru

Întrucât faxul pe care mi l-ați trimis reproduce îndesproape cele ce ne-ați spus, cu unele adăugiri care nu sînt de natură să ne stărneasce entuziasmul, ne vedem siliți să vă răspundem tot în termenii folosiți la întîlnirea comună și anume:

Nu sîntem foarte interesați în popularizarea excesivă a unei vieți teatrale care, oricât de bine cotată la burse străine, lasă pe marginea drumului dramaturgia contemporană românească, din care ar trebui să-și facă primul și cel mai important aliat. Când acest dezechilibru care s-a cronicizat se va atenua și se va înțelege mai bine datorită ce va lega de cuvîntul scriitorului român atunci vom putea fi mult mai aproape de o formă de colaborare intensivă.

E neplăcut să constatăm că DVoastră concepeți rolul nostru ca pe al unui simplu prestator de servicii, care să asigure scenografia, regia, tehnica și mediatizarea, neavînd nici un cuvînt de spus asupra fondului, nefiind consultați nici o clipă într-o chestiune selectivă unde ar trebui să deținem cel puțin jumătate din voturi. Vreau să vă facem să înțelegeți că nu ne considerăm numai o cooperativă culturală, ci și o instanță culturală, pentru care avem destule mijloace.

Dacă UNITER-ul crede că ar putea coopera cu noi și în alte structuri cum ar fi animarea unui teatru bucureștean care să joace preponderent dramaturgie românească, servită de regizorii și actorii cei mai buni, am lua cu totul altfel în atenție cererea DVoastră, punînd în paranteză toate neajunsurile de până acum și care nu sînt puține.

Altfel, relegați la rolul în care ne vedeți DVoastră, vom trimite o echipă la gala proiectată, rezervîndu-ne dreptul de a da pe post ceea ce vom considera a fi mai important. Bineînțeles dacă veți fi de acord.

Cu deosebită stimă,

DIRECTOR GENERAL
Paul Everac

Nota redacției: S-a respectat întocmai ortografia originalului.

Fantome cu mustăți

Acum 5 ani eram muzeograf la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea. Și pentru că județul Bihor ieșise (sau îi venise rîndul să fie) primul în întrecerea socialistă, care va să zică a câștigat o sumă de bani. Ei bine, destepții care conducuseră județul plus secția de istorie a muzeului plus propaganda de partid au decis să "investească" banii într-o "galerie de portrete de domnitori". Falmică și patriotică. O galerie cu toți domnitorii și încă cițva pe deasupra. Muzeul fusese întors pe dos deja (se intra prin fund să nu se intre prin față, căci în față era o catedrală și-un rege maghiar de bronz) și nu se intra oricum, ci pe multe scări, terase, asfalt, boscheți etc. (Bani mulți dați pentru amenajare, în timp ce muzeul trăia din autofinanțare.) Deci s-a hotărît amplasarea sculpturilor în dosul-față. Deci s-au comandat Muzeului Militar Central (care se pregătise atunci să devină un Disneyland al istoriei naționale) copii după cei 30 de domnitori deja amplasați în București. Și într-o zi a ajuns la muzeu un camion de domnitori (de la Gela la... Căneșescu), toți din ciment (chiar pentru bronz s-avoa județul banii) și numai Căneșcu din marmură. Și mai mare. Stăteu înecărați frumos cu Căneșescu în frunte. Un pluton de domnitori disciplinați. Pînă cînd li s-au făcut scuturi au stat cuminti. În fine, cînd au fost amplasați (cu surle, trîmbițe și pîimieri vineți de frig) s-a constatat că s-a mai ciobit un nas, o mustață, un pnaș. Și acum semănau între ei - Tepeș cu Geiu, Gela cu Cuza etc.

A fost tocmit un sculptor ca de-acum încolo să repare nasurile și mustățile.

Asta e.
O galerie de fantome (făcute de cine știe ce artist-colonel), copie a unei alte galerii de fantome. Din ciment. Un alt cartier de blocuri. Din ciment.

După decembrie '89 (cînd la Oradea ungarul au intrat primii în Ardeal - cu TIR-uri cu haleală) a fost un moment cînd se puteau da jos. Să scîpăm de ele. De fantome.

Dar s-a înfîințat Vatra Românească. Pas de la mai atinge. Acolo au rămas. Spre slava politrucilor; și a oamenilor muncii învingători în întrecerea socialistă. Foamea omenilor și frigul lor transparent în ciment.

Zilele astea, după ce-am văzut avalanșa de inaugurări de busturi, statui și ăceștre, îmi închipui toată România un fund de muzeu, o mare galerie de portrete-fantome. Numai pionierii au fost înlocuiți cu soboro de proeți.

Domnilor, pentru că tot seamănă unul cu altul, tot le mai sare cite o mustață, cite un pnaș, domnilor, să angajăm un sculptor să le lipescă nasurile! Pe același.

Notă. Din masa de producții stalinisto-realist-geometrică în planuri ar fi și lucruri mai acțtării. Adică lucrări mai bune. Chiar onorabile. Dar iarăși ne vrem prea repede veșnici și iubiți. Iarăși frigul și foamea omenilor ajung stătuți (de bronz de data asta). Iarăși facem statui de secol 19 pentru orașe ce le vrem de secol 21.

Ne re tehnologizăm, ne computerizăm, ne "lume de mine" și de fapt tot pe cal ne visăm.

Erool nostru e ecvestru, și acum aro voie de la stăpînire să țină în mîna o cruce. Cu mustăți.

DAN PERJOVSCHI

EDITURA HUMANITAS

LIVIU CIOCĂRLIE
Paradisul deturioru

Cunoscutul eseist și prozator timișorean își construiește acest jurnal semi-generis pe o perpetuă pendulare între timpul real, al trăirii imediatului, și cel alături dincolo de curgerea clipelor, al meditației și al actualului de cultură. Titlul jurnalului său este, de altfel, voit paradoxal, căci în fiecare pagină a sa, în fiecare rînd chiar, se face simțită implicarea esențială a autorului în chestiunile fundamentale ale vieții noastre - implicarea unui intelectual ce refuză deopotrivă confortul abstracției de la spașeale politice și pe cel al unei definitive cantonări în ele.

MIHAI SIN
Quo vadis, Domine?

Romanul lui Mihai Sin este povestea unui transfig, prins de Securitate și destinat unui rol de primă importanță într-un scenariu secret al diabolicei instituții. Dincolo de mister și de tensiunea epică, romanul aduce în prim-plan o gravă problemă morală: poate oricine și oricînd să facă pactul cu diavolul?

Fiecare zi pentru Sarajevo ①

ZLATKO DIZDAREVIĆ

Cînd

speranța moare la Sarajevo

O a doua iarnă pentru Sarajevo. Cu tot cortegiul ei de suferințe și de umiliri. Pentru a nu adăuga rușinii uitarea, canalul de televiziune franco-german *Arte* și organizația Reporters sans frontières au cerut din partea a treisprezece publicații europene să consacre, o dată pe săptămîna, o cronică despre capitala bosniacă rănită. Este intervalul celor treisprezece săptămîni de iarnă. Această acțiune încearcă să împiedice o capitală să se transforme în ghetou, iar reputința noastră să devină indiferență.

BERNARD HENRY-LEVY, El Mundo

S-a vorbit, se va vorbi încă – avînd, bineînțeles, mulți de motive de a face – despre suferințele poporului bosniac, despre calvarul populației civile care trăiește, de aproape doi ani, sub focul tunurilor sîrbe. S-a vorbit, se va vorbi încă – netrebînd să obosim s-o facem – despre acest nou popor martir, abandonat de națiuni și pe care noi îl menținem la granița dintre moarte și viață printr-un soi de perfuzie umanitară. Interzicîndu-mă la Sarajevo, aș vrea să arăt o altă față a lucrurilor care de opt zile îmi sare în ochi: aș vrea să arăt eroismul acestor oameni, spiritul lor de rezistență și incredibila lor hotărîre nu numai de a se apăra, ci de a contracara agresorii.

Se spune de exemplu: "o armată neregulată, sfîșiată între mafii rivale, încăpută pe mîna unui grup de capete infernitate, adică a unor golani, care au fost ades primii, de doi ani încoace, care au trecut la luptă". Că plămă sau nu, faptul rămîne: cea mai mare parte a acestor "capete infernitate" (comandanții Juka, Colo, Cacco și alții) au fost eliminați sau au părăsit țara; armata a fost preluată de ofițeri de carieră, dintre care, în primul rînd, generalul Diviaki (de origine sîrbă, dar care din prima zi a ales tabăra bosniacă) a impus respectul tuturor observatorilor, prin profesionalismul, curajul fizic, popularitatea în rîndul trupelor, inteligența strategică și politică.

Se spune: "o armată fără arme, fără uniforme – o armată din potice, stil piciorarele rusele". Este adevărat. Dar ceea ce uimește astăzi și ceea ce eu nu am observat atît de bine în ultima mea călătorie în Sarajevo, în septembrie, este efortul extraordinar de a depăși această situație. Fabrici de biscuiți au fost transformate în ateliere pentru confecționarea uniformelor. La cîțiva kilometri de oraș – o fabrică de muniții. Armamentul, insuficient la modul tragic, este utilizat cu știință și economie. Confesiunea de ieri a președintelui Izetbegović: "dacă nu veți ridica embaroul asupra armelor, vom sfîrși prin a-l ridica noi înșine și vom cîștiga acest război".

Se spune: "o armată învinșă care va merge din infrîngere în infrîngere și care nu are de ales decît să semneze capitularea ce i se impune". Acest lucru era poate adevărat. Dar nu mai este. Pentru că această armată bosniacă – și nu se cunoaște suficient acest lucru – repurtază victorii. Ca cea din Bosnia centrală împotriva croaților. Și cum se întîmplă de asemenea la Sarajevo, pe colinele care începînd orașul și unde, în numeroase puncte (Zuc, Poljine, Grbavica, Stup, Trebević, armata bosniacă a împins liniile sîrbe la mai multe sute de metri – neînsemnate înaintări, fără îndoială, dar care, în anumite cazuri, au slăbit puțin meșchina inercență.

Un exemplu: în locul numit "Sapte Păduri", pe colina Grdonj, infanteriști bosniaci, ca și soldații noștri la Verdun, îngropați literalmente, au ținut de fapt la respect tancurile sîrbe. Un alt exemplu: vehiculul sat olimpic Dobrinja era cartierul prin excelență asediat, rupt de restul orașului și trăind sub focurile simultane ale sniper-ilor și ale artileriei sîrbe plasate pe colina din față. Astăzi Dobrinja nu este chiar un cartier "sigur". Dar drumul care merge la PIT Building, apoi spre centrul orașului a fost eliberat. Colina a fost cucerită. Se pot vedea acolo carcacele calcinate a trei tancuri sîrbe pe care mortierele bosniace le-au distrus. O astfel de victorie are ca efect rupearea enclavelor, prezentată în primele luni ale războiului ca "ghetoul varșovian de la Sarajevo".

Se spune apoi: "o armată demoralizată care și-a pierdut orice speranță, care luptă avînd în spate un zid și care se știe condamnată". La Stup, la Grdonj, am văzut exact contrariul: oameni dezgustați de abandonul Occidentului dar care se luptă cu o precizie și cu o credință care nu lasă să prevădă această inevitabil-

lă derută despre care se vorbește ici și colo. "Sîrbiții sînt proști infanteriști, spun ei. Ei sînt foarte tari în bombardamentele de la distanță. Dar ei se uită de două ori înainte de a risca într-un angajament fizic". Este formidabil moralul acestor oameni care, de săptămîni întregi, trăiesc în tranșee și în frig. Este remarcabilă luciditatea politică a acestor luptători, simpli soldați, care țin să precizeze două lucruri. Primul: "aici, în această cazemată, sînt musulmani dar și sîrbi și croați; cea mai mare minciună este de a fi prezentată ca fundamentalistă islamică". Al doilea: "aici, noi avem de-a face cu fasciști și noi combatem fascismul; s-o spuneti răspînit cînd vă întoarceți – noi sîntem europeni". Sau (și de această dată este generalul Diviaki care vorbește oamenilor lui, în locul numit "Trai Păduri"): "voi, francezii, ați avut Rezistența; trebuie să-l faceți pe europeni să înțeleagă că acești viteji sînt urmașii gaulo-șterilor din '40 sau ai republicanilor spanoli din '36".

În sfîrșit, se spune: "poate că armata se bate; dar populația civilă nu mai poate; ea vrea cu orice preț pace și numai încapătînarea conducătorilor o împiedică să dobîndească această pace". În acest punct, nu se sînt în măsură să tranșeze lucrurile. Și este adevărat că sînt numeroși locuitorii din Sarajevo care sînt gata să cedeze numai ca să vadă, în sfîrșit, încetarea acestui asediu atroce. Dar aș vrea să spun că am întîlnit tot aștia oameni care au un punct de vedere diferit și care sînt hotărîți să nu cedeze cu nimic și în nici un caz să capituleze. "Trebuie rezistat cît va fi posibil", spun ei, "pentru a împiedica triumful purificării etnice și pentru a salva modelul de civilizație pe care îl încarnază Bosnia".

În 1944, locuitorii din Havre și Caen erau, de asemenea, obosiți de război și de bombardamentele aliaților; dar acest lucru nu i-a împiedicat ca, doar cîteva săptămîni mai tîrziu, să-i primescă pe americani ca eliberatori. Păstrînd proporțiile, starea de spirit a oamenilor din Sarajevo îmi pare fundamental diferită. Și cînd îl aud pe unii, în cea mai mare parte străini, care, chiar la Sarajevo, clamază: "Izetbegović este un extremist care se joacă astfel cu populația civilă, o ține ostatică și o pune în pericol", nu mă pot împiedica să-mi amintesc discursul celor care în '40 spuneau: "cei din Rezistență sînt niște irresponsabili care nu fac decît să agraveze războiul și să atragă minia germanilor pe capul biștelor francezi". Deiar locuitorii din Sarajevo, ei singuri, pot decide dacă perseverează sau nu în această rezistență. Dar impresia mea este că azi (spun bine azi, pentru că miine poate fi schimbat) ei nu ar fi deloc de partea unei victorii a sîrbilor.

În concluzie, bosniacii nu-mi par a fi acel popor zdrobit, sortit morții, pe care ni-l descriu de vreo 20 de luni cea mai mare parte a cancelarilor. Să-i ajutăm. Să-i ridicăm acest embarhou nedrept care se înrușește în rîu cu neintervenția în Spania și care, în realitate, prelungeste războiul. Bosniacii vor și să respingă fascismul și vor și să apere pe Drina valorile care sînt și ale noastre.

Traducere de RODICA PALADE

Publicațiile care au parte la acțiunea "Fiecare zi pentru Sarajevo": Der Standard (Austria), La Libre Belgique (Belgia), Weekendavisen (Danemarca), Le Nouveau Quotidien (Elveția), Le Figaro (Franța), Tag (Germania), To Vima (Grecia), The Irish Times (Irlanda), Haaretz (Israel), La Repubblica (Italia), The Daily Mail (Marea Britanie), Aftenposten (Norvegia), Gazeta Wyborcza (Polonia), Publico (Portugalia), 22 (România), El País (Spania), Expressen (Suedia), Milliyet (Turcia). Din partea revistei 22, la Sarajevo va merge Marian Chiriac.

(...) Este greu să scrii despre infrîngerile proprii și despre sentimentele pe care le trezesc ele. Este și mai greu să explici altora cum poți să păstrezi în tine senzația de infrîngere, rămîind, totuși, în viață și fiind obligat să-ți respecti toate promisiunile făcute.

Pentru că nici învinșii nu au dreptul să-și caale cuvîntul. Aici, în Paris (...), în numele promisiunilor făcute pe cînd credeam că binele trebuia să fie mai puternic decît răul, sînt o nevoie imperioasă să explic anumite lucruri care au devenit poate inexplicabile astăzi. (...)

La Sarajevo și în Bosnia-Herțegovina nimic nu mai este ca înainte. (...) Acolo, de mult timp, criminalii nu mai sînt criminali, ci doar "una din părțile în conflict". Acolo, de luni întregi, "nimic nu mai este clar", cum se obișnuiește să se spună. Acolo, astăzi, nici eroii nu mai sînt eroiași, pentru că s-au schimbat criteriile eroismului. Miturile au fost sau sînt pe cale de a fi zdruncinate. (...) În Bosnia-Herțegovina și la Sarajevo răul a învins binele. Și credet-ne dacă vă spunem că din cauza acestui lucru noi suferim mai mult decît cei care, din rațiunile profesionale, se simțeau pînă în prezent preocupați de necazurile noastre.

Nu am pierdut doar războiul. Am pierdut trecutul, prezentul și viitorul nostru, am pierdut și viitorul copiilor noștri, identitatea lor și a noastră. Cei care ne-au învins cu ajutorul decisiv, între alții, al unor indivizi trăind aici, la Paris, au întors astfel mersul istoriei cu cîteva secole în urmă. Dar asta – o altă poveste...

Ceea ce doresc să spun eu aici este poate încă și mai rău: noi nu mai credem în nimic și în nimeni. Considerăm de acum înainte că nici o instanță din afară nu are dreptul să conducă tristețele rămășițe ale vieților noastre, să ne reproșeze că nu sîntem eroi, așa cum fusese prevăzut într-o parte sau alta. Amintit-vi: noi n-am pretins niciodată că sîntem eroi, ci doar niște indivizi asemeni celorlalți, care încearcă să salveze ceea ce există dintotdeauna în ei și între ei, relațiile lor, spiritul lor de dreptate, demnitatea lor, simplitatea lor. În această luptă noi n-am abandonat pe nimeni, nu i-am abandonat pe cei care credeau în noi mai mult decît pe noi înșine. Dacă există abandon, lumea întregă este cea care ne-a părăsit, și nu nici un caz invers. Noi am rămas fideli prietenilor apropiați și sinceri, contraților noștri.

De cinci sute de zile, camarazii mei de la "Oslobodjenje" își cîmpun capul obuzelor, pentru a face, de bine de rău, un ziar. Unii dintre ei au petrecut mai mult de trei sute de nopți în adăpostul subteran, pierzînd orice noțiune a timpului. Soțiile și copiii lor rătăcesc prin Europa, fără nume, fără bani, fără acte, fără vești de la tații și suții lor, în fiecare zi tot mai disprețuiți și deveniți o povară tot mai grea pentru părinții lor, pentru prietenii și contrați.

La treizeci de metri de imobilul în care se face acest ziar, săptămîna trecută, gloanțele unui trăgător ascuns au ucis trei oameni. Unul dintre ei a murit în brațele noastre. Căldău, murind, nu a putut fi evacuat de blindatele Națiunilor Unite, într-afit era de intensă febră. O jumătate de ora mai tîrziu, în ruinele biroului meu, o ziaristă străină, bine îmbrăcată, bine machiată și bine hrănită, m-a întîlnit cu o voce neliniștită, foarte preocupată, dacă sîntem "cu adevărat un jurnal independent". De cine și de ce mai pot depinde oamenii care ocupă aceste ruine, dacă nu de gloanțele trase din casele din jurul sau de buzele venind din cartierul vecin? (...)

La urma urmei, ceea ce este cel mai tragic este că noi nu mai depindem de noi înșine. Este ceea ce și-a dorit marea politică concepută Dumnezeu știe în numele căror interese, în numele Națiunii, al Statului etnic pur, al delurului colectivist, al criminalității. Acolo, noi am rămas singuri în eforturile noastre disperate de a ne păstra capul pe umeri, lucru îngrozitor de greu. (...)

În acest moment nu știu ce vom deveni: o să putem continua în singurătate și în infrîngerea noastră? Ceea ce știu este că de mult timp noi am afirmat că nu vrîm să trăim în vreun pretins Stat sîrb, croat sau musulman din Bosnia. În aceste State nu se regăsește nici Bosnia, nu ne regăsim nici noi înșine.

Spre deosebire de cei care au realizat toate acestea și de cei care astăzi nu ne consideră la înălțime, noi nu sîntem obligați să ne ascundem în spatele numelui unui Stat sau al unei Națiuni. Noi eram deopotrivă oameni și bosniaci, nu simțeam nevoia să fim în mod profesional sîrbi, croați sau musulmani, la fel cum nu simțeam nevoia să fim eroi de profesie. (...)

(...) Astăzi, în fond, ne rămîne un singur drept: putem face absolut ce vrem din rămășițele vieților noastre, din înșelăciunile noastre, din iluziile noastre pierdute și din infrîngerile noastre, din noi înșine, lăsați în voia soartei. Este tot o firmă de libertate; (...) sper sincer că prietenii adevărați ne vor înțelege. De altfel, în infrîngeri și nu în victorii se verifică prietenia. (...)

(Fragmente din scrierile publicată în *Le Nouvel Observateur*, 4-10 noiembrie 1993)

Traducere de MARIANA VORONA

Gabriela Adamesteanu (redactor-sef), Rodica Palade (redactor-sef adjuncat), Andrei Comea (redactor-sef adjuncat), Dan Perjovschi (director artistic), Mariana Vorona (secretar general de redacție), Oana Armeanu (actualitate socială), Marian Chiriac (actualitate politică), Florina Popa (sef departament economic), Cornelia Niculce (contabil), Radu Doblină (corectură), Gina Marin (fotoreporter, secretariat), Mircea Ionescu (sef serviciu difuzare), Ion Condor, Mihnea Chiușia, Ovidiu Neacșu (difuzare), Flori Sava (publicitate). Rubrici permanente: Tia Șerbanescu (comentariu politic), Ilie Șerbanescu (interviuri pe teme economice), Raluca Stroe-Bramaria, Horașiu Pepine (Parlament) H.-R. Patapievici (eseu). Correspondenți externi: Adrian Niclescu (Milano), William Totok (Berlin), Ion Miron Damian (Paris).

Responsabil de număr: Gabriela Adamesteanu

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120, Tel. 614.17.76, Tel./fax 311.22.08

ISSN-1220-5761

Tipărit la "TIPONER" SA, Calea Flevnei 114, Tehnoredactare computerizată Adrian Baltag, Alexandru Ciup Revista "22"

ANDREI CORNEA

Duplicitatea politică sistematică

E o veche observație, mai nicidecum dezmințită, că ignorarea voită a unor probleme nu duce la dispariția lor. Dimpotrivă, problemele reprimite sau neluate în seamă reapar cu mai multă insistență, amenințând uneori cu un incendiu generalizat. Iar aceasta se întâmplă nu numai pe terenul psihicului individual (așa cum a descoperit psihanaliza), ci și pe terenul psihicului colectiv.

Astfel, Puterea în funcție la București nu a dorit să discute la timp și cu seriozitate chestiunile formei de guvernământ, cu cele trei variante ale sale posibile: monarhie constituțională, republică prezidențială sau republică parlamentară. Ea a considerat că, făcând să se voteze de către o adunare constituțională și apoi prin referendum Constituția de față, se interzice schimbarea formei de guvernământ, monarhiei vru fiind definitiv redusă la tăcere. Or, nu s-a întâmplat așa. Partizanii Regelui au obiectat mereu că referendumul pentru aprobarea Constituției nu este echivalent cu un referendum în care electoratul ar trebui să aleagă între două forme de guvernământ - anume democratice. Discuțiile au continuat, au luat amploare și, între timp, Puterea a refuzat de mai multe ori Regelui viza de intrare în țară. Odată cu problema în sine, personajul care o crease trebuia ignorat, expulzat, exorcișat precum un duh malefic.

Efectele au fost însă de-a dreptul contrare: mai mult decât scurta vizită din 1992, refuzurile grosolane ale Guvernului de a mai accepta o vizită similară, i-au sporit fostului monarh popularitatea, i-au înzest partizanii și mai ales au făcut să se vorbească despre el mereu, fie și prin faptul că este mereu pomenit de către reprezentanții Puterii. Încet-încet, monarhismul a devenit cu adevărat o problemă națională, iar românii s-au văzut scindați nu numai în ceea ce privește soluțiile de oferit crizei actuale, dar și în ceea ce privește simbolurile fundamentale la care ei aderă, fapt care accentuează incompatibilitatea taberelor și reduce încă și mai mult șansele unei așa-zise "reconcilierii naționale". S-a observat că restaurarea monarhiei capătă tot mai mult și în cercuri tot mai largi o asă mesianică: apăsă de tot mai multe nevroze, unii oameni capătă astfel un mit în care să creadă, iar în persoana monarhului, ei văd un simbol încarnat, un fel de "cuțul altceva" - spre a folosi expresia lui Rudolf Otto - dect mizeria cotidiană a politicianismului curent.

În criza de soluții, confruntată cu radicalizarea marilor centrale sindicale ce par să fi îmbrățișat pe față cauza Opoziției și pe cea a debarcării guvernului Văcăroiu (polițarism sindical este, probabil, cea mai remarcabilă dezvoltare a anului tocmai încheiat), Puterea s-a gândit să combată mitul regelui în ascensiune printr-un alt mit: cel al mareșalului Antonescu. Cu alte cuvinte, ea a încercat, dacă nu să formuleze, măcar să impună mitul militarului, chipurile, brav, onest, patriot, profund anticomunist, debarcat de la cârmă țării tocmai în momentul când era pe punctul să încheie un armistițiu avantajos cu Aliații de către un monarh aflat în solda comunismului și agent al sovietizării țării. Deloc întâmplător, printre partizanii mareșalului se află și numeroși nostalgici ai lui Ceaușescu ori ai unui regim "tare", naționalist, xenofob, autoritar, opus "degenerării" și corupției induse de democrație, combatând "conspirația mondială" urșită, zice-se, contra României.

Tentația reabilitării lui Ion Antonescu riscă să compromită serios credibilitatea și angajamentele Guvernului român. Cînd poliția din Sibozia a început ridicarea unei statuii a mareșalului, cînd la inaugurare au participat nu doar C.V. Tudor și I.C. Drăgău, dar și M. Ungheanu, secretar de stat la Ministerul Culturii, au apărut critici severe la adresa României în "New York Times". Președintele, dl. Meleşcanu, aflat tocmai în vizită oficială la Washington, s-au văzut nevoiți să neghe orice implicare a Guvernului în această afacere.

Întă însă că pe 30 decembrie, departamentul TV al Guvernului difuzase pe canalul național un documentar elogios la adresa lui Ion Antonescu și foarte critic la adresa Regelui Mihai. Grave în acest documentar erau ocolirea adevărilor incomode privitoare la responsabilitățile mareșalului în persecuția minorităților și în crimele de război, cu și răstălmăcirea grosolană a raporturilor dintre Rege și puterea comunistă ce se instala după 1944.

Prin urmare, în ce măsură vrea cu adevărat Guvernul român îmbunătățirea relațiilor cu Statele Unite? În ce măsură el dorește cu adevărat integrarea în NATO, cînd, numai cu câteva zile înainte unei importante reuniuni a Alianței Nord-Atlantice de la Bruxelles, Guvernul își permite, prin intermediul unui agent propriu și a televiziunii naționale, să facă elogii lui Ion Antonescu? Oricum șansele noastre de aderare la NATO sînt inferioare celor ale Ungariei, Poloniei ori Cehiei și trebuie să ne așteptăm ca, procedînd în felul amintit, ele să se reducă și mai mult.

Apoi, trebuie să ne întrebăm în ce măsură, la modul mai general, angajamentele internaționale ale României sînt credibile. Ceea ce episodul documentarului TV relevă este extracordinară duplicitate a acestei guvernări, care nu se efiectează să promită, să facă declarații atunci cînd este supusă unor presiuni internaționale, dar acționează într-un mod perfect contrar acestor promisiuni și declarații atunci cînd interesele ei de politică internă o cer. Lucrul nu se întâmplă acum pentru prima dată, desigur. Totuși, grav este că duplicitatea a devenit o politică sistematică. Or, este greu de presupus că duplicitatea s-ar restrînge numai la promisiunile Guvernului de a combate renașterea extremei drepte, antisemitismul și revisionismul istoric. De ce nu s-ar regăsi ea și în cazul altor angajamente ale României, precum cele luate înaintea Consiliului Europei ori cele ce vor fi asumate prin acordul cu PMU?

Mai există aici și un alt aspect de luat în seamă: producerea și prezentarea documentarului TV sugerează - dacă mai era nevoie - că de mare este deja influența național-conservatorilor, în general a extremismului naționalist, într-un guvern care își clamază cu orice ocazie entuziasmul pentru democrație. În general, vorbim despre "aliații Puterii" cînd ne referim la partide precum PRM, PSM sau PUNR. Dar sînt situații - cum e și cea de față - din care s-ar putea deduce că aceste partide nu sînt doar "aliații Puterii", ci sînt însăși Puterea. Oricum, într-un moment cînd Opoziția se pregătește să negocieze posibilitățile unui guvern de coaliție cu excluderea extremei naționaliste, semnificativ de pe 30 decembrie trebuie să pună pe gânduri și să tempereze eventualele speranțe prea mari. În ceea ce mă privește, cred că Puterea nu va accepta să negocieze serios, dect forțată să o facă datorită presiunii soseite dinspre sindicate.

1994

3-11 Ianuarie 1994

Momente proaste și schițe rele

TIA SERBĂNESCU

Judecînd după cum s-a desfășurat ultima săptămîină a anului trecut, era oarecum logic ca el să se încheie la modul catastrofal pe care l-a ilustrat revoluțional TV al d-lui Everac. Există o fatalitate a lucrurilor proaste pe care nimic n-o poate împiedica. Nici n-au scăpat bine de emoțiile tradiționale de decembrie, datorită cărora au îmbrăcat Capitala în haine militare, și guvernarea noastră s-au și apucat să ne arate ce pot. Ca urmare, așteptul de an a abundat în gesele festive - mult mai slovoctive, în general, dect cele obișnuite. Dl. Iulian Mincu ne-a arătat ce înseamnă o "restructurare" în viziunea democrației originale lipind două spitale într-unul singur, astfel încît nici unul să nu mai poată lucra - doamne ferește! - ca lumea. Dacă zelul restructurării al d-lui Mincu nu se va opri aici, probabil că va urma unirea spitalului de boli nervoase cu spitalul de urgență și a celui de boli de inimă direct cu cimitirul Reînvierea. Față de stîlul brăncovenesc al răposatului, care rîdea spitalul cu buldozerul și-l unea rămășițele cu resturile bisericilor, o, fără discuție, o schimbare. Și dl. Văcăroiu și-a restructurat spațiul locativ, punînd capăt birfelor pe seama populismului de a sta la bloc la etajul opt, și l-a făcut pe plac d-lui Văcăroiu, mutîndu-se în aceeași vilă cu Adrian Năstase, la a adresă care vorbește singură despre antipolitică și pentru o reconciliere făcută cu sabia. Cine l-a văzut pe dl. Funar, mai asimetric ca oricînd față de propriile declarații anterioare, revărsînd cuvinte mieroase la adresa primului interlocutor al țării, și-a dat seama că stupul Puterii e înclinat rău, dar păzît bine. De altfel, dl. Iliescu a spus-o clar: "nici nu se fac și se desfac guverne". Ceen ce e și adevărat: în momentul de față, acolo se face și se desface Opoziția. Astfel încît tarafal PUNR, mereu cu o falcă-n cer și cu alta-n pămînt, plăcînd cuminte gazonul prezidențial, pare să-și datoreze incertitudinea verbală doar imposibilității obiective de a mai ține gura închisă. Lăsa invitațiilor la Cotroceni a continuat cu frații de rîcoan ai PDSR: PRM și PSM - acesta din urmă, cronometrat la trei ore și zece minute, stabilind recordul de longevitate al ștelilor. Cum s-o fi răstăit dl. Sergiu Gulescu în prima serie, rezervată - vorba d-lui V. Surdu - clarificărilor "noi în noi", nu se știe. Cert este că dl. Iliescu nu i-a adresat nici o vorbă de coaliție, ci doar chemarea la luptă pentru pacte. Peregrinările la Cotroceni le-au oferit lui Ilie Verdet și C.V. Tudor ocazia să se pregătească sufletește pentru antirevoluționalul lui Everac. Dinși și-au prezentat pe larg simptomele care i-au făcut celebri în lumea politico-medicală. Este și motivul pentru care Convenția Democratică, reacționînd la declarațiile antiromânești ale lui Jirinovski, a semnalat pericolul încurajării forțelor extremeiste interne, impunînd ca primă condiție a unui pact politic delimitarea de acestea. Pare greu de crezut că dl. Iliescu va reaccepta acest avertisment cită vreme afinitățile sale cu partidele conservatoare comuniste și naționaliste sînt din ce în ce mai afișate. De altfel, nici partidul pe care-l conduce în chip explicit - PDSR - nu se comportă mai firesc și nu renunță la practica discriminării de partid și a abuzurilor de putere în detrimentul vădit al calității și al competenței exercitării funcțiilor publice. A dovedit-o, de exemplu, modul în forță în care dl. Adrian Năstase a rezolvat votarea spinosului legi a ordonanțelor în Camera Deputaților, silind Opoziția să apeleze la Curtea Constituțională.

Surprizele neplăcute n-au ocotit nici domeniul culturii. După ce-au reușit să-l determine pe marele regizor Andrei Serban să elibereze postul de director al Teatrului Național, funcționarii partidului i l-au oferit lui Fătum Neagu, proaspăt uns și ca academician. Cadourile de sărbători l-au vizat și pe Virgil Ogășanu, care a fost numit la Direcția Generală a Teatrelor din Ministerul Culturii, acolo unde oficiază, împodibit de titluri ca o sorcovă, academicianul ministru Marin Sorocov. Așteptăm ca emoție clipă cînd acești domni academicieni, serviți în serie, vor deveni doctori ingineri - nu de alta, dar ca să nu se piardă tradiția ridicolului. Dacă pe vremea academicienilor semianalfabeți Academia Română era să moară de inanție, devenind o rezervație de exemplare pe cale de dispariție, acum ea riscă să piardă de obzitate. Au fost îngheșuite în ea, pe lângă personalități remarcabile, persoane a căror prezență în rîndul "memuritorilor" a fost accelerată de colaborarea cu Puterea. În fine, pînă s-ajungă anul în mînie d-lui Everac, care l-a sugrumat cu zădism, pe micul ecran a fost proiectat filmulețul Guvernului consacrat zilei de 30 decembrie. Proiectul a dovedit că Guvernul lucrează cu toate simțurile ascuțite: vocea i se tipărește cotidian, urechea-i ne mîinte și ochiul ne-nală. Dotat cu un studio de film la care lucrează marile specialisti în peliculă moartă Mircea Hamba, șef-șefiștii eguați la PRM, Guvernul nostru și-a și, probabil, că unde-a corupt altceva arte și meserii merge să corupă și a ștepta artă. Și dacă tot a tradus flota, de ce n-ar traduce și istoria? Ca urmare, ne-a anunșat în scris că la 23 august Regele a vîndut țara sovieticilor și a adus comunismul în țară. Nu prea se lega de 30 decembrie, cînd Petru Groza și Gheorghiu-Dej l-au silît să abdice, dar asta-i arta.

După ficțiunea cu 23 august a urmat prezentarea alternativă a execuției lui Ion Antonescu și petrecerea Regelui la festivitățile înmînării decorațiilor conferite de Stalin - cu tendința evidentă de a le pune în contrast. Această falsificare a istoriei prin trunchieri (Regele a fost decorat și de SUA și de Anglia), prin utilizarea tendențioasă a unor scenențe cu semnificații diferite și prin hiperrețerizarea mareșalului Antonescu în scopul compromiterii Regelui nu face nici un serviciu unei puteri care și-a început existența cu o execuție după modelul stalinist folosit și la execuția lui Antonescu - dar, de data aceasta, fără să sîibă armata sovietică în țară. Mica ficțiune guvernamentală și-a încheiat cele câteva minute de existență cu o întrebare pe măsura friicii care a secretat-o: "Regele vrea tronul înapoi. Cine va fi următorul Antonescu?". Aga încît, ce putea să urmeze după această antologie de semne proaste? Nu putea urma dect o capodoperă de prostie. Și pentru că sa trebuia să poarte un nume i s-a spus Everac. Felul în care a pus Everac capac la aburii toxici emanați anterior pe propriul ecran va rămîne, fără discuție, în analele schizofreniei.

Erată

P.S. În articolul "Revoluția furșată a doua oară" din numărul trecut (31/1993) s-au strecurat câteva greșeli pe care nu le-aș amintea dacă ele n-ar schimba sensul frazelor. Îi rog, deci, pe eventualii cititori ai articolului să țină seama de următoarele corecturi: În prima coloană, paragraful al doilea, din fraza "Dacă partidul comunist ar fi avut o existență ceva mai puțin arbitrară și mai puțin nefirească dect a avut-o (...)" a fost sărit, cum se vede, cuvîntul "puțin". Pe aceeași coloană sînt două fraze nedelimitate prin punct. Prin urmare, el încheie fraza: "să ne amintim curajul d-lui Iliescu despre necesitatea unui «despot luminat» în plină campanie electorală în 1990". Și, în fine, pe ultima coloană, în fraza de deasupra ultimului paragraf, în fraza "Pentru că riscul unor asemenea confesiuni (...)" a apărut, greșit, "visul unor asemenea confesiuni".

DAN L. DANIELOPOL

Complementaritatea culturală a românilor din țară și străinătate

Citesc cu plăcere eseurile lui Ion Vianu. Găseac în ele idei interesante, căutări de răspunsuri la întrebări ce frământă un cerc larg de intelectuali români. În "Audiatur et altera pars" ("22", 9-15 sept. 1993), Vianu discută problema diferențelor de mentalitate care există la ora actuală între românii din țară și cei din străinătate. Răspunzând lui Octavian Paler, care deplîngea tocmai existența diferențelor de gândire între românii din țară și străinătate, el propune, ca una din soluții pentru a depăși acest impas, să se realizeze un tip de complementaritate culturală între cele două grupuri de intelectuali. "Există și o șansă, totuși, ca perceperea diferenței să nască dorința complementarității din care, totdeauna, s-a născut cele bune", scrie Vianu, și termină eseuul cu următorul apel spre cei ce trăiesc azi în țară: "Cei rămași trebuie să considere că existența unei Româнії în afara de România este o șansă pentru deschiderea țării spre lume, o gură de aerisire către marile spații oceanice de care natura și istoria ne-au lipsit".

Ideea unei complementarități culturale românești mi se pare interesantă și m-a incitat să caut, ceea ce Ion Vianu nu a exprimat în eseuul mai sus menționat, cum poate fi realizat practic un asemenea program.

Cultura românească modernă datează mult generațiilor de intelectuali care au studiat sau au lucrat în afara granițelor țării și s-au întors în România cu o imagine îmbogățită asupra lumii în care trăiesc. Această îmbogățire culturală a fost apoi folosită în mod creator în România prin integrarea ei în contextul tradițiilor locale existente. Pe de altă parte, românii care au trăit și lucrat în străinătate au îmbogățit de multe ori viața culturală a acestor țări.

Mulți români ce s-au stabilit în străinătate în ultimii 20-30 de ani (sunt unii dintre aceștia) datează, în mare parte, formația lor culturală unei generații de intelectuali care din cauza condițiilor politice postbelice nu a reușit să se exprime public și/sau pe măsura capacităților lor. Acești intelectuali, nerealizați într-un fel, au avut însă un entuziasm enorm în transmiterea valorilor culturale generației tinere. Acest entuziasm și dragoste de cultură încercăm noi, cei din afara granițelor României, să-l transmitem mai departe celor din țările în care trăim. Așadar, consider că a exista, și există în continuare, o complementaritate culturală între intelectuali din România, cu tradițiile lor, și cei din străinătate, fie ei români sau străini.

Există azi în România o evidentă necesitate de ajutor cultural după o perioadă de lungă dictatură ideologică. Realizarea unui asemenea ajutor se lovește de dificultăți imense. Intelectualii români din străinătate ce vor să contribuie la reînflorirea culturală a țării sunt confrunțați cu o situație complicată. După entuziasmul anilor 1990-1991, când am încercat să ajutăm global și nediscriminatoriu persoane și instituții culturale românești, acum se dovedește că acest ajutor nu a avut efect sperat. Născând chiar să contribuim prin ajutorul nostru la un efect totalmente-nedorit, și anume să întărim, fără să vrem, poziția unor oameni nedemni care blochează prin incapacitatea lor intelectuală orice posibilitate de realizare a unei complementarități culturale. Este vorba noi, cei din străinătate, greu de acceptat că cei ce au fost secretari de partid în instituții, azi ocupă în viața românească poziții și mai importante. Cei ce 20 de ani, cel puțin, și-au investit energia în deșinele organizațiilor de bază și au decis cine merită să profite de un ajutor cultural minimal, uitând complet că erau angajați pentru a crea valori culturale durabile, nu creșt că pot de pe o zi pe alta să contribuie, în mod eficace, la reînflorirea culturii românești. O posibilă cooperare între românii din străinătate și asemenea persoane din România este de la început sortită eșecului; conflictele sînt inevitabile, așa cum a demonstrat-o cazul lui Andrei Șerban la Teatrul Național.

Ce ne rămîne nouă, celor din străinătate, de făcut în aceste condiții? Desigur, să sprijinim pe acei oameni curajoși care au ceva de spus în viața culturală românească!

Înflorirea culturii românești se realizează grație intelectualilor care au decis să rămână în România. Aportul românilor din străinătate nu poate reprezenta decât un modest ajutor celor ce luptă în țară să creeze valori culturale. O formă utilă de ajutor ce l-am putea acorda acestor oameni de valoare, fie celor tineri sau mai în vîrstă, ar putea fi aducerea lor în țările în care noi, cei de origine română, trăim și creștem. Aici, împreună cu noi, cei din țară ar putea, pentru un timp, să își îmbogățesc experiența culturală. Acest lucru nu ar fi decât o reluare a vechii tradiții culturale expuse mai sus, când tinerii români plecau la studii în străinătate. De data aceasta, cooperarea ar fi între români și românii din străinătate și nu între români și străini.

Successul unui astfel de ajutor depinde de mulți factori. În primul rînd, este necesară o îmbunătățire a comunicării între românii din țară și cei din străinătate. În al doilea rînd, ar fi ideal ca acei intelectuali care azi conduc o parte din viața culturală a țării și care într-un fel blochează realizarea complementarității culturale să poată fi înlăturați. Desigur, românii din străinătate au mijloace limitate de a participa la acest ideal. Personal, nu văd posibilă decât o luare de poziție clară împotriva acestor oameni compromiși și în ultimă instanță o boicotare, pentru un timp, a instituțiilor conduse de aceștia "veche gardă". În al treilea rînd, nouă, celor de aici, ne revine sarcina dificilă de a convinge oficialitățile țării de adopțiune să acorde sprijinul material intelectualilor români invitați de noi, aceasta într-un moment cînd imaginea României nu este la înălțime.

În al treilea, îmbunătățirea dialogului între cele două categorii de intelectuali români depinde de interesul și considerența pe care oamenii le au unii pentru alții. Întrebarea este dacă unii și voi sîntem dispuși să ne ridicăm peste izolacionismul, egoismul și obișnuințele mărunte datorate sistemului în care trăim.

VALERIU CIUCA

Monarhia constituțională (microsociologie juridică)

Amestecul irațional între opțiunile politice, resentimentele personale și de grup ale tuturor celor care, într-un grad sau altul, sînt implicați în exercițiul puterii politice și care își justifică pretenziunile asupra unei instituții profund sociale și juridice, cum este aceea a monarhiei constituționale, sînt de natură a semăna confuzia în rîndul oamenilor.

În cîmpul cercetărilor socio-juridice, instituția monarhică și găsește un spațiu larg și bine precizat, deși Montesquieu îi rezervă, prin dimensiunile constituționalismului și iluminismul-umanismului, modelul cel mai demn pentru o bună rînduială societară și, să nu uităm, aceste preocupări se fundamentează pe temerari comparații.

O privire sinoptică asupra republicilor existente în lume în acest moment relevă o diversitate de poziții pe scala autoritarismului în raport cu funcțiile prezidențiale. Majoritatea lor stăteau pentru președinți un rol-cheie în cadrul raporturilor juridice constituționale, publice în general, fie pe plan intern, fie internațional. Am putea aprecia că, în subtext, președinții noștri (din Washington și până la Moscova, trecînd prin Paris, Bonn, Varșovia, București și chiar Praga) exercită prerogativele specifice (pe perioade de timp, este adevărat, limitate) într-o manieră quasi-absolutistă, nemăslințită în monarhiile constituționale exemplare (Spania, Marea Britanie, Belgia, Olanda, Suedia, Luxemburg, Danemarca sau Norvegia etc.). Vocea reprezentativității lor este însă limitată. Pe plan intern, ei sînt alegeți unor fracțiuni populare (consecrare reducționistă a schismei), iar pe plan extern reprezintă statul național consacrat, tot schismatic, separația de propriile lor naționalități minoritare din alte țări. Din această perspectivă, afirmațiile acestor demnitari în sensul că ar reprezenta naționalitățile lor de pretinziune este, dacă nu risecată, cel puțin ridicolă, trădînd chiar, în psihanalitic, idealul absolutiste.

De cealaltă parte, monarhia - coroana, reginitatea (rex = primul și de drept unicul) triburilor și familiilor - reprezintă, prin ea însăși, efect al consacării istorice și socio-juridice, deci, în afara unor sferturi demnitate mari, unitatea și continuitatea popoarelor. Și dacă avem în vedere doar rîndul benefic al acestei unități, simbolizată la vîrf de rege, pe planul organizării militare și pe acela al credinței creștine, este mai mult decât suficient să considerăm monarhia constituțională ca veritabilă garanță a stabilității generale, a unității și reconcilierii fundamentale și a securității colective. Pe aceste fundamente, libertatea individuală nu este dificil de realizat. Puseurile anarhice atît de prezente în destinele republicane (a se vedea excesele sovieto-ruse), dimpotrivă, tind să limiteze aceste libertăți, dacă nu să le licențieze în chip oportunistic.

Unitatea este imaginată de coroană, iar continuitatea prin putere - de sceptru. Acestea sînt simboluri arhaice, de esență teritorială, nu ideologică. Libertatea indivizilor se realizează în unitate, nu într-o asamblare mecanică întocmai ca bunurile publice (res publice).

O privire sumară asupra monarhiilor europene, dar și extracontinentale, relevă gradul înalt de stabilitate socială și juridică, chiar dacă puterile politice cunosc, după cum este și firesc, distorsiuni, confruntări, antagonisme. În aceste state, legislativul este mult mai prețuit și mai preocupant pentru indivizi, deosebit legile nu mai poartă semnificația mistică a reprezentativității etnice, ci pe aceea a esențialității sociale. Monarhiile, spre deosebire de președinți, nu sînt niciodată asociate avant la lettre guvernanzilor lor. Ei asigură statului stabilitate și continuitate în spiritul veritabil conciliator, nefînd clienți vreunui partid ori lobby-urilor partidoide. Dacă, de două secole, Anglia este aceeași, este continuă (pentru a apela la un exemplu doar), Franța a cunoscut cîinci republici. Efectele importante ale discontinuității sînt vizibile mai ales în perioadele de sacrificii, de crize, cînd unitatea poporului este greu de realizat pe temelii schismatice și mai cu seamă în stările debilitate de istoriile totalitare.

Din perspectiva de mai sus, poporul român nu doar că nu are "tradiții" republicane, ci, dimpotrivă, fondul său psihosocial profund este monarhic. Este un fond premienț rustic și moral. Chiar și președinții lui, cît și au fost, au vizat trădături de conduită politică monarhică și chiar la un nivel de simbolistică evidentă (să ne amintim de soseful lui Ceaușescu din 1974). Gh.I. Brătianu a dedus în mod exemplar acest fond comun psihosocial al poporului român, pe care l-a extras din spiritul gregar, mai mult decît bimilenar, și devenit augment datorită populațiilor migratoare ural-asiatice care ne-au tulburat "sedentariismul" specific.

Aceste caracteristici comune impuse de ereditate și de condițiile socio-istorice n-au dispărut. Ca dovadă, modul în care a votat pentru președinție, paradoxal, imediat după consumarea unei dictaturi de esență absolutistă. Poporul își căuta un nou "Voevod" și nu un ideolog ori un patron de program politico-economic ultraradical. Sufletul acesta colectiv se regăsește în majoritatea instituțiilor juridice care, pe tradiție rurală, la noi, sînt profund individualiste (ca dovadă, nepreluarea unei instituții egalitare). Toate aceste caracteristici ale juridicității rămănești degajă fundamentele psihosociologice ale românilor: spirit de libertate economică (prezervat în proprietate, după cum, just, aprecia Nicolae Bălcescu); spirit confraternitar (prezervat într-o tradiție familială rucunoscută și în deschiderea "esteticii" spre universalism, după cum, judicios, remarcă Nicolae Iorga) și spirit de unitate și securitate colectivă (regăsit în monarhul luminat, abstract disputelor - "gloșitor" - politic, după cum, vizionar și drept, reclama Dimitrie Cantemir și A.D. Xenopol).

Pentru că, probabil, dintr-o teamă funciara de "instabilitate", la noi, cercetările psihosociologice n-au depășit nivelul vulgar al "personalității" instituțiilor publice, aceste constante ale sufletului colectiv românesc n-au fost invocate în cadrul chiar al disputelor politice. Esențial pentru politicienii noștri n-ar fi să-și justifice propriile lor opțiuni, mai adevărat, aducătoare de enorme avantaje personale, ci să încerce apropierea de constante istorice naționale, de semnificația sociologică a instituției pe care o servesc, de viabilitatea ei. Nimeni nu condamnă republica din irraționalitate ori prin simpla prismă a comparației informale a calităților sau defectelor reprezentanților pașageri ai acesteia, vis-à-vis de același ale monarhiilor noastre, ci o fac din perspectiva ineficienței ei în ubilitatea românească. În această contradicție fundamentală se abat președinții noștri de peste patru decenii: pe de o parte, dorința de a reprezenta integral poporul român și, pe de altă parte, neputința ce le este conferită de caracterul schismatic al instituției de vîrf. Această funciara "neputință" îl determină, aproape "natural", pe unii să recurgă la acte neconstituționale, totalitare, în circumstanțe istorice mai complexe. Dacă mai adăugăm faptul că, din perspectivă individuală, socializarea instituției reprezentative a statului a condus la anomalii grave, cum ar fi ajungerea pe acest "post" a unor infructuri de drept comun, ne imaginăm ce aberații se pot produce într-o perspectivă istorică amplă.

Dacă un rege este pregătit de la naștere pentru misiunea sa aproape sacrală, pe un președinte îl pregătesc (a se citi, desigur, "contrafaze") metode de informare și servicii speciale partizane. Care este eficiența socială? Poate doar un surrogat de egalitate abstractă cu prețul încălcării drepturilor omului, pentru că și președintele este un om și cetățean și, ca atare, are dreptul la o viață intimă și la o imagine publică sau, cum just aprecia distinsul jurist român Gabriel Popescu, drept la propria-i "personalitate".

Aceste limitări aprecierii reprezentanței doar parțială perspectiva benefică a monarhiei constituționale în raport cu feticiștii socializării a simbolice puteri de vîrf. Există numeroase alte argumente care ar putea face obiectul unui tratat comparatist și istoric, ceea ce ar depăși cadrul abordării noastre.

GABRIEL ANDREESCU Obsesia

Citiseam, prin luna noiembrie, un sondaj făcut în județul Vaslui. A fost o lecție asupra incredibilei confuzii care domnește printre spectatorii vieții politice. Apăsăm astfel, în ordinea preferințelor unor intervievați, liste privind viitorul președinte al României de genul: Emil Constantinescu, Gheorghe Funar, Adrian Năstase, Ilie Verdeț sau: Corneliu Vadim Tudor, Ion Iliescu, Corneliu Coposu etc. Pe același formular individual opțiunile pentru partide începeau, spre exemplu, cu CDR și PNȚCD, iar opțiunile pentru lideri cu Adrian Năstase și Gheorghe Funar, sau invers. Cum este totuși posibil să votezi cu Emil Constantinescu și în același timp pentru PSM?

Concluzia, pe care sîntem obișnuiți să o tragem, este aceea că nu foarte mulți dintre foștii și viitorii alegători au conștiința a ceea ce se ascunde în spatele personajelor politice sau în spatele numelor și doctrinelor de partid. În ciuda diferențelor enorme de statut politic, subiecții de pe listele cerute în formulare ajungeau să se apropie, și să se amestece, în funcție de un factor exterior de amploare mediatizării. Prin fața cetățeanului trec personajele și denumiri, iar el își face selecția, se vede, conform unor sensibilități derutante - reacții la gesticulații, la retorică, la timbrul vocii, la răspunsul dat demagogic frustrărilor sale.

Recunoaștem deci, încă o dată, responsabilitatea unică pe care o are mass-media în această perioadă. O epocă în care oamenii se arată a fi puțin pregătiți să reziste la extraordinara forță a mijloacelor de manipulare de masă sau să înțeleagă conținutul fenomenului istoric prin care trec. Să privim din nou la fenomenul iugoslav. Izbușnirea conflictului a fost îndelung pregătită de către presa scrisă și audio-vizuală, de campania sa de excitare a frustrărilor etnice. Războiul s-a declanșat, contra intereselor imensei majorități a celor care îl poartă, fiind psihologia crimei a coborât de pe ecran în fantele viei. Cine poate nega valoarea acestui exemplu, și cine nu observă câte asemănări există între ideologia urii inoculată la noi, în acești ani, și ideologia urii propagată în țara vecină?

De aceea mă miră ușurita cu care pînă și oamenii de presă de bună credință cad victime obsesiei generate de saltimbanzii arenei politice. Exaltarea lor nedismulată se adaugă propagandei puse în mișcare de alții, transformînd personajele de altfel mediocre în vedete naționale. În timp ce peste opt luni de zile România liberă nu a urmărit aproape nimic din acțiunile cu semnificație ale Alianței Civice - singurul motiv pentru care dau acest exemplu este faptul că îl cunosc mai bine - ziarul de opoziție cel mai important din România găsea spațiu să expună, cu o frecvență exasperantă, opiniile marginale ale lui Dan Iosif sau ale lui Ilie Verdeț. În zisul în care Ana Blandiana era aleasă președintă a Alianței Civice, în pagina politică apărea nu fotografia ei, ci (a nu știu cîta oară) fotografia lui C.V. Tudor (între forța de penetrare a unui anunț și cea a unei imagini existînd, se știe, o diferență enormă). Și ce să mai aștept de la România liberă, dacă și o revistă cum este "22" ține să-și împodobească coperta, în două numere apropiate (nr. 45 și 50), cu numele creatorului revistei și al partidului care au maculat sintagma România Mare? Fără îndoielă, anumite personaje - cum ar fi Vadim, Funar, Dumitrescu - au devenit obsesii naționale reale. Dar cine ne obligă să le facem și publicitate? Care se regăsește în voturi - chiar dacă publicitatea este de tip critic. Presa franceză importantă - Le Monde, Libération sau Figaro - nu exhibă fotografiile lui Le Pen. Nici presa italiană, germană, americană ș.a.m.d. nu se afixează tot timpul cu nebulii lor. O strategie? Doar profesionalism.

La sfîrșitul acestui an l-am văzut pe C.V. Tudor împărțind premii, vorbind despre fotbal, ba chiar autor de colinde cîntate de Crăciun. Faptul că un deklasat a ajuns vedetă a mass-mediei românești arată că sîntem la un nivel de degradare limită. Ne cutremurăm de succesul lui Jirinovski, dar nu vedem că Jirinovski al nostru a devenit preferatul TVR. Nu este cazul să ne plîngem. Lamentările, astăzi, lipsite oricum de stil, au devenit și costisitoare. Ceea ce mi se pare evident este că măcar în ceasul al doispzezeceloa am avea datoria să lăsam deoparte obiectivele mediocre, raționamentele de supraevaluare ieftină. Sîntem într-o competiție neiertătoare în care forța de astăzi a in justiției și isteriei nu vor mai putea fi demolite decît printr-o forță echivalentă, care se manifestă rațional.

O astfel de forță, în care putem spera, am numit-o: mass-media. Dar cît de rațională este astăzi forța mass-mediei raționale?

STELIAN TĂNASE Anul unei amînări

Una din temele principale ale dezbaterilor din cîmpul opoziției după alegerile din 1992 a fost "reunificarea liberală". Eșecul PNL în scrutul din septembrie, consecință a unor erori de apreciere (ieșirea din CDR, invitarea Regelui pentru a candida la președinție), intrarea în Parlament a PL și PNL-CD, ca și veleitățile liberale ale PAC au adus în centrul dezbaterilor chestiunea creării unei singure grupări liberale. Atîta vreme cît mișcarea liberală este divizată, ea nu poate juca un rol important, pe măsura valorii doctrinei și practicilor deja verificate în alte țări. Ideile singure nu ajung, e nevoie și de structuri.

"reunificarea liberală". Eșecul PNL în scrutul din septembrie, consecință a unor erori de apreciere (ieșirea din CDR, invitarea Regelui pentru a candida la președinție), intrarea în Parlament a PL și PNL-CD, ca și veleitățile liberale ale PAC au adus în centrul dezbaterilor chestiunea creării unei singure grupări liberale. Atîta vreme cît mișcarea liberală este divizată, ea nu poate juca un rol important, pe măsura valorii doctrinei și practicilor deja verificate în alte țări. Ideile singure nu ajung, e nevoie și de structuri.

Chestiunea fiind pusă, fiecare a căutat soluții proprii. În iarnă, prin două congrese, la București și la Brașov, au apărut două comasări: 1) PNL cu NPL și 2) PL cu o parte din PNL-CD și Grupul de reformă din PNL. Orientarea liberală a cîștigat preliminarile Congresului PAC, și numai falsificarea acestor rezultate și manevre de culise au făcut ca acest Congres al PAC să nu dea cîștig de cauză liberalismului. Acesta a și determinat la sfîrșitul sesiunii trecute o grupare importantă să părăsească partidul pentru a se ralia PL '93, care în acea perioadă părea dintre partidele liberale cel mai ferm pornit pe calea unificării liberale. Amintesc aici documentele Congresului din februarie, declarația politică din 3 iulie, lansată cu prilejul fuziunii PL '93 cu Grupul civic-liberal, declarația liderului Dinu Patriciu într-o emisiune TV, unde a lansat propunerea "unui congres de fuziune fără condiții" liderului PNL, Ionescu-Quintus.

Se părea că lucrurile intră pe făgașul reunificării liberale. PNL răspunde acestei oferte, dar, surprinzător, PL '93 își schimbă punctul de vedere. Tratativile eșuează. Fapt cu altă mai negativ cu cît singura rundă de convorbiri a fost intens mediatizată.

Au apărut apoi defecțiuni la PNL. Declarația de la Putna a complicat lucrurile, ca și evoluția ulterioară a "grupului Cămpeanu". PNL se află la acest sfîrșit de an în situația de depăși o criză de legitimitate declanșată de Congresul din februarie de la Brașov și alimentată de dezbaterile provocată de chestiunea unificării liberale. Celălalt actor al acestei posibile mișcări politice, PL '93, pare neprecizat în atitudinea sa în această toamnă, tocmai pe ideea care s-a vehiculat în presă, că liderii PL '93 nu ar dori în mod real unificarea liberală. Cît adevăr este aici nu știm, circula versiuni contradictorii. Ultimul participant, PAC, după ce s-a pronunțat în iunie 1993 prin Comitetul Național împotriva oricărei apropieri de liberali (alianță sau fuziune), a făcut în ultima vreme pași hotărîți în direcția opusă: o apropiere de liberali. Așa cum ceruse în primăvară Grupul civic-liberal. Mai multă prevedere ar fi împiedicat desprinderea acestui grup și nu ar fi slăbit PAC-ul.

Care este situația astăzi? În PL '93 a apărut un grup de inițiativă care-și propune susținerea unificării liberale, în situația în care nu toți cei aflați la virful partidului o consideră necesară. De asemenea, trei bătrîni liberali, Alexandru Paleologu, Vintilă Brătianu, Dan Lăzărescu, au făcut un apel pentru unificarea liberală. În PNL lucrurile s-au complicat. În mijlocul polemicii se află chestiuni personale, centrate pe cazul Cămpeanu. De subliniat alianța PNL/PAC anunțată zilele trecute. Mișcare interesantă și de viitor. Aceste partide - PNL/PAC - sînt mai active pentru că se învață mai bine în politică din eșecuri decît din victorii. În sfîrșitul CDR se constată o apropiere între PL '93 și PNL-CD. De asemenea, în 30 XII a avut loc o inhibiție între virful PL '93 și PNL. Cum vedem, mișcările, replierile, regrupările se configurează cu oarecare repeticiune. Natural, dacă nu interven surprize și liderii grupărilor depășesc epuismul propriu pentru a se integra într-o mare mișcare liberală unită,

din care să nu lipsească nimeni, atunci 1994 ar trebui să fie anul în care PL '93, PNL, PAC (la care aș vedea adăugate personalități liberale neînregistrate, grupuri din alte partide etc.) și-au încheiat regruparea pentru a crea un puternic pol liberal pe scena românească.

Ce a împiedicat, ce împiedică încă această unire a liberalilor? Întîi de toate, chestiunile cu caracter personal. O parte din persoanele implicate provin din PNL, pe care l-au părăsit în diferite împrejurări în 1990, 1992-1993. Apoi din PNL-AT s-a desprins în 1992 NPL, fuzionat anterior cu PNL. Asta a făcut ca dosarul resentimentelor să fie foarte voluminos. Puțini pot să treacă peste experiențe personale neplăcute pentru a face loc ideii, cauzei liberalismului. La aceste experiențe se adaugă pretenții unora de a fi neapărat liderii a ce va rezulta. Chestiunea șefiei macină și întîrzie reunificarea. De aceea, probabil că formula cea mai propice ar putea fi o alianță, chiar o federalizare, cum este UDF în Franța, care ar păstra partidele autonome, cu structurile lor, dar ar afirma o voință politică unită. În felul acesta susceptibilitățile liderilor locali, teama că-și vor pierde pozițiile, ar dispărea. Același lucru este valabil și pentru liderii partidelor. Luciditatea și măsura, calculul dezinteresat nu sînt chiar în natura politicianilor români. Personalizarea excesivă a problemelor, o natură tribală a partidelor, toate acestea frînează astăzi mai mult ca oricînd decizia și acțiunea absolut necesare.

O regrupare liberală puternică ar constitui un pericol puternic pentru stînga și naționalații, pentru nucleul de putere de la Cotroceni. Nu întîmplător prin "Jumea liberală" circula destule intoxiciări. E suficient să amintesc că toți aceia care s-au pronunțat pentru unificare, dintr-o parte sau alta, într-un moment sau altul, au fost acuzați de legături cu "Cotrocenii", ca argument suprem. Circulă cele mai halucinante scenarii. Cînd ești lipsit de argumente, și te temi pentru poziția proprie, atunci lansarea unui zvon sau a unui scenariu malefic joacă rolul de argument. Cine se opune astăzi unificării liberale face voluntar sau involuntar jocul stîngii, naționalistilor și Cotrocenilor. Puterea face ce face orice putere: deshină pentru a stăpîni. Uneori nici nu are nevoie să facă exces de zel. Pentru că se găsesc destui liberali să se dezbine între ei pe tot felul de pretexte care nu ascund decît o proastă mascată dorință de întîietate.

Ce perspective are unirea liberalilor pentru 1994? Cu siguranță, dacă se depășesc chestiunile personale, gansele de succes vor crește. E posibil ca anul 1994 să fie chiar anul unificării liberale. Încheierea acestei unificări ar crea un concurent serios pentru alegerile viitoare, un concurent pe care nimeni nu-l va putea ignora. Dacă nu, fărîmarea grupărilor liberale va compromite ideea liberală pentru multă vreme. Ceea ce ar duce la condamnarea definitivă a posibilității existenței unei grupări liberale puternice în România. Cine dorește acest lucru? În vorbe nimeni, în fapte destui. De ce? Ideea în sine are prea multă forță și popularitate pentru a da cuiva curaj să se declare pe față împotriva ei. Cei care nu sînt cîștigați de idee o acceptă în principiu, dar rămîn în expectativă în practică sau, mai rău, fac totul pentru a o împiedica să se realizeze.

Anul 1994 ne va arăta gradul de luciditate și realism politic al tuturor celor implicați în mișcarea browniană a liberalilor din ultimii ani. 1993 a început sub suspiciuni bune, a continuat prost - cu rupturi și eșecuri - și s-a încheiat cu o oarecare speranță. Prefer să închei pe această notă încrezătoare.

pe scurt

LUNI 27 DECEMBRIE

CDR a stabilit programul consultărilor... Convenția Democratică informează că liderii partidelor componente au stabilit un calendar al negocierilor cu președintele Iliescu.

PNȚCD pune condiții... Președintele e conștient că nici Occidentul și nici FMI nu vor prelungi susținerea acestui guvern...

Consulțările PDAR-Președinție... PDAR a fost prima formațiune politică ce a început negocierile cu președintele Ion Iliescu.

Intâlnire Ion Iliescu-Petre Roman... "Sintem puțin cam dezamăgiți", a declarat Petre Roman, liderul PD (FSN), după întâlnirea cu președintele Ion Iliescu.

PUNR sosomează Guvernul... Printr-un comunicat dat publicității, PUNR cere Executivului să facă publice acordurile încheiate cu FMI în anii 1990, 1991 și 1992.

MARTI 28 DECEMBRIE

Convenția solicită sesiune extraordinară... Printr-un comunicat dat publicității, parlamentarii CDR informează că au hotărât să cesară întreruperea vacanței parlamentare și convocarea unei sesiuni extraordinare a Parlamentului începând cu data de 3 ianuarie 1994.

PSDR vede o nouă majoritate parlamentară... După întâlnirea cu președintele Ion Iliescu, președintele PSDR, Sergiu Cuneșcu, a declarat că discuțiile nu au abordat problema formării unui nou guvern.

PSDR dispus să intre în opoziție... Președintele executiv al PSDR, Adrian Năstase, a declarat că momentan nu se pune problema negocierii unui nou guvern.

PL '93, UDMR și PAC amână întâlnirea cu președintele Iliescu... Reprezentanții PL '93, UDMR și PAC au amânat pentru săptămâna viitoare convorbirile pe care urmau să le aibă cu președintele Ion Iliescu.

Intrevederea șefului statului cu PUNR... "PUNR susține ideea președintelui Iliescu de încheiere a unui pact politic și social între forțele politice ale țării.

Camera a adoptat proiectul de abilitare a Guvernului... Camera Deputaților a adoptat proiectul de lege privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanțe.

MIERCURI 29 DECEMBRIE

Vladimir Jirinovski despre România... Liderul Partidului Liberal Democrat din Rusia, Vladimir Jirinovski, aflat în vizită la Sofia, a declarat că România este "un stat artificial".

Ion Iliescu rămâne francofon... Într-un interviu acordat agenției France Presse, președintele Ion Iliescu a subliniat că "relațiile cu Parisul rămân fundamentale și prioritare".

PD propune pactul național... PD (FSN) a prezentat un proiect de pact național, concept care nu trebuie suprapus peste acela de pact politic (lanșat de Ion Iliescu).

România manifestă voință politică în direcția NATO... Ministrul român de Externe, Teodor Meleșcanu, a arătat că la reuniunea NATO din 10-11 ianuarie nu se va decide extinderea organizației.

PSM a fost la Președinție... "Am discutat ideea pactului politic și social între partidele politice, iar noi ne-am dat acordul în acest sens", a declarat Tudor Mohora.

Inițiativă legislativă privind informatorii Securității... Senatorul PNȚCD, Constantin Ticu Dumitrescu, a înaintat Biroului Permanent al Senatului un proiect de lege privind interzicerea accesului la funcțiile publice a informatorilor Securității.

Opoziția sesizează Curtea Constituțională... "Vă rugăm să constatați că o lege adoptată fără respectarea evorumului legal prevăzut în art. 64 din Constituție este o lege neconstituțională și, în consecință, să trimiteți Legea privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanțe și a contracta credite externe, spre reexaminare.

JOI 30 DECEMBRIE

Sesiune extraordinară din 3 ianuarie... Biroul Permanent al Camerei Deputaților a aprobat susținerea unei sesiuni extraordinare între 3 și 31 ianuarie.

LUNI 3 IANUARIE

Sindicatul liber din RTV acuză conducerea... "Sindicatul Liber din Radioteleviziune semnalează opiniei publice încălcarea de către Televiziunea Română a dreptului constituțional al persoanei la informare corectă.

Conferința de presă... În cadrul conferinței de presă a PNȚCD, purtătorul de cuvânt, Radu Vasile, a anunțat că partidul său va participa la runde de negocieri de la Cotroceni după 10 ianuarie.

Scrisoare deschisă a PD... PD (FSN) a adresat o scrisoare deschisă președintelui Iliescu, prin care amintește că deteriorarea situației din țară impune exercitarea integrală a prerogativelor constituționale ca factor de mediere și de echilibru între puterile statului.

Camera Deputaților s-a întrunit în sesiune extraordinară... Camera Deputaților s-a întrunit în sesiunea extraordinară convocată de 118 deputați din Opoziție.

Camera Deputaților s-a întrunit în sesiunea extraordinară convocată de 118 deputați din Opoziție. Reprezentanții Opoziției au cerut ca sesiunea să dezbate proiectele de lege pentru care Guvernul a solicitat abilitarea pentru a emite ordonanțe.

MARTI 4 IANUARIE

A doua sesiune extraordinară... Biroul permanent al Camerei Deputaților a decis suspendarea sesiunii extraordinare solicitate de Opoziție și convocarea unei alte sesiuni extraordinare a cărei ordine de zi a fost decisă în plen.

PL '93 propune un pact pentru liberali... Într-o scrisoare adresată partidelor de orientare liberală, PL 1993 propune semnarea unui pact cuprinzând următoarele principii: neagresiunea reciprocă a formațiunilor semnatare.

Pagină realizată de RALUCA STROE-BRUMARIU și MARIAN CHIRIAC

Marin Sorescu s-a hotărât: FĂNUȘ NEAGU

Trupa Teatrului Național din București a fost obligată să renunțe la Conferința de presă convocată sub auspiciile UNITER având ca subiect întrebarea patetică: "Se poate lipsi teatrul românesc de Andrei Șerban?".

ACTUALITATE

Pretext pentru evacuarea GDS

Scrisoarea istoricului Andrei Pippidi către directorul GDS Dan Petrescu

Domnule Petrescu,

Obiecțiile față de răspunsul d-lui secretar de stat M. Ungheanu sînt următoarele:

- "casa Cuza" nu e casa Cuza. Ea nu e mai veche de 1875, pînă atunci fiind aici dependințele și vasta curte a casei Lăcusteanu. Familia Algiu a comandat arhitectului Gottereau această clădire în care a locuit mai tirziu, pînă în 1935, Pavel Brătășanu, om politic conservator-democrat, apoi național-țărănist. În trecut a fost și "casa Toma Stelian".

- la ce bun un Muzeu Cuza, cînd exis-

tă altele două, la Ruginoasa, reședință care a aparținut domnitorului, și la Iași, unde Muzeul Unirii a luat locul Muzeului Comisiunii Monumentelor Istorice, instalat în 1938 de N. Iorga în casa M. Cantacuzino-Pășcanu? Cu ce obiecte ar fi mobilat el? Numai cu cele pe care ar fi silit să le cedeze aceste muzee sau altele încă (Muzeul Militar, Muzeul Național de Istorie, Muzeul Național Cotroceni). Ar fi un act arbitrar, abuziv.

- tot arbitrar și abuziv aș spune că este gestul prin care Ministerul Culturii a luat Muzeului Satului clădirea din Calea Victoriei 120, pentru a nesocoti con-

tractul de închiriere dintre Muzeu și GDS.

- în răspunsul său, Ministerul afirmă că actualul sediu al GDS a păstrat în interior o ambianță istorică, deci, dacă înțeleg bine, decorația și mobilierul autentice, element favorabil transformării în muzeu. Nu e adevărat: de cînd Centrul Tineretului pentru UNESCO a fost adus aici de Nicu Ceaușescu, interiorul a fost în întregime modernizat.

Este limpede că s-a căutat un pretext pentru evacuarea GDS.

ANDREI PIPPIDI

RODICA PALADE

Casa demnitarului Rațiu - devastată

● În 1990, după 50 de ani de exil (timp în care a reușit în afaceri și a strîns o anumită avere), Ion Rațiu se întoarce în țară cu dorința de a rămîne aici și de a contribui la instalarea democrației în România. Lider marcant al PNȚCD, candidează la președinție în 1990 și, cum se știe, pierde. Obține în schimb un loc în parlamentul ce avea să elaboreze Constituția. După ce i s-a reproșat la nesfîrșit că n-a mîncat salam cu soia și că poartă papion, în timpul evenimentelor din 13-15 iunie '90 minerii îl devastează în mod sălbatic casa. Ion Rațiu nu se lasă intimidat, ba chiar găsește explicații pentru "ieșirile" barbare ale unor oameni scăpați din comunism. La alegerile din toamna lui '92 candidează pentru un loc în Parlament. Este ales în Camera Deputaților, al cărei vicepreședinte devine. A inițiat mai multe acțiuni umanitare și de binefacere. Pe cheltuielile lui aduce în țară o tipografie modernă, la care sînt tipărite majoritatea ziarelor independente. Recent, Ion Rațiu a fost șeful delegației române pentru Conferința Atlanticului de Nord. Pe 1 ianuarie a.c., oameni necunoscuți pătrund în locuința lui, răvășesc lucrurile, sustrag o sumă de bani și incendiază casa.

● La începutul lui '90, cînd s-a întors în țară, Ion Rațiu a căutat o locuință. I s-au oferit pe rînd case gata mobilate, cum ar fi splendida reședință a Lupescăi sau una ceva mai modestă în strada Turgheniev. A ales-o pe cea din Armîndeniului nr. 4, din Cartierul Primăverii, pe care mai întîi a recondiționat-o. La numai cinci luni de la instalare, în iunie '90, la Ion Rațiu vin minerii. Cu rîngiile, ei distrug mobilă, covoarele, instalațiile electrice, fură bani și lasă în urmă o ruină. Casa este încă o dată recondiționată, iar Ion Rațiu intenționează proces jefuitorilor. Avocatul său, dl. Mihail Ghiga, ne spune că, deși există suficiente probe, procesul a rămas fără soluție. Minerii adevărați care au participat la distrugerea casei Rațiu au fost pedepsiți, iar securiștii, în egală măsură jefuitori, au fost achitați. Pe 3 februarie a.c., la Curtea Supremă de Justiție, va avea loc recursul extraordinar cerut de procurorul general Vasile Manea Drăgulin.

● În 1 ianuarie, de Anul Nou, Ion Rațiu se afla la Londra. Acolo primește vestea că locuința sa din București a fost jefuită și incendiată. Întors în țară pe 2 ianuarie, află de la Pompieri și Poliție că nici o intrare nu a fost forțată. Infracțorii au mers direct la seiful masiv de o jumătate de tonă (adus de la Londra după episodul mineri), l-au deschis, au luat banii (sub 2.000 de dolari și în jur de 1,5-2 milioane lei) și, se pare, o parte din documente.

Intrucît cheia seifului era într-un plic iar plicul într-un cufăr de nuiele incuiat (despre această ascunzătoare neștiind nimeni în afară de d-na Rațiu - și ea la Londra - și o nepoată aflată în America), rămîne un mister jefuirea seifului. Biroul a fost spart, toate hîrțile răvășite și bancnotele străine pe care Ion Rațiu le ținea separat, în plicuri, ca să le aibă la îndemînă pentru călătoriile (suma totală nu depășește echivalentul a 2.000 de dolari) au fost sustrase.

"Eu nu cred că mobilul principal a fost furtul, pentru că multe obiecte mici, de valoare (butoni de aur cu pietre prețioase, bijuterii) n-au fost sustrate" - declară Ion Rațiu la conferința de presă din 3 ianuarie. "Cred că este vorba de încă o încercare de intimidare a mea. E limpede că pentru majoritatea oamenilor de aici eu reprezint Occidentul, iar acest lucru nu place foarte mult. Cu două-trei săptămîni în urmă primeam zilnic telefoane de amenințare - erau femei în general care, într-un limbaj spureat, îmi spuneau că voi fi omorât dacă nu părăsesc țara. Ca și atunci, cu minerii, Puterea vrea ca eu să plec din țară."

● În salonul casei Rațiu pare că a căzut un obuz. Pe o porțiune întinsă nu mai există parchet și doar pămînt amestecat cu cioburi și resturi de țesătură arsă. Aici "vizitatorii mei de Anul Nou" - cum le spune Ion Rațiu - au vîrsat bidonul cu kerosen și apoi nu dat foc. În subsol, în sala de recepție, a rămas doar balta de kerosen. Nu mai poți ști ce culoare a avut soaba - după silueta pare frumoașă. Pe un ieșind al ei, o sabie, citeva statuete - totul acoperit cu un strat gros de funingine. O bucată de mobilă - sofa sau se pare - zace într-o parte cu acurile ieșite. Pe un perete, locul lăsat alb de un tablou luat ulterior. Geamurile mari care dau spre grădina sînt sparte, tocurele carbonizate, iar

peste pervaz trec neconștient fotografi în căutarea unor unghiuri favorabile. Nimic nu mai s'ntreg în casă. Pereții și plafonul sînt așumate, parchetul, cu un strat negru de funingine. Toate hainele, lenjeria, ghețele vor trebui spălate și curățate sau aruncate.

Pe jos, în salon, un rest de covor năclăit în scrum și funingine. În curte e azvîrlită o zdreanță arsă din care abia mai disting țesătura roșie - este (a fost) o frumoasă tapiserie românească la care Ion Rațiu ținea foarte mult. Alături, un ficus carbonizat.

Mai multe femei trebăluiesc prin casă, mutînd dintr-o parte în alta un brad de Crăciun împodobit, rămas ca prin minune neatinș.

"Minerii, cînd mi-au devastat casa, mi-au dat mai puțină bătaie de cap, chiar dacă paguba a fost mai mare. Vizitatorii mei de acum mi-au făcut casa de nelocuit" - spune Ion Rațiu.

Cartierul Primăverii și Actualitățile din 2 ianuarie

Așa cum am precizat, locuința lui Ion Rațiu este în Primăverii (cel mai păzit cartier al orașului), învecinată cu cea a ambasadorului Marii Britanii la București. La fiecare pas dai de oameni în uniformă care pazește reședințele demnitarilor ai țării. Întrebat de ce ca deputat nu și-a luat pază din SPP, Ion Rațiu spune că nu s-a gîndit să apeleze la un asemenea serviciu. Mai mult, sistemul de alarmă cu care era prevăzută casa nu funcționa de mult. Nu, nu s-a gîndit vreodată să facă o asigurare. S-ar putea spune că e vorba de

o neglijență dacă victima, Ion Rațiu, n-ar continua să creadă cu obstinată că "într-un stat de drept asemenea lucruri nu sînt posibile".

Cînd ieși în stradă, cu hainele mirosind a ars, unde-ți arunci ochii dai de oameni în uniformă. Ce au făcut ei în ziua de 1 ianuarie? Chiar și pompierii au fost anunțați relativ tirziu. Cum de a devenit dintr-o dată cazemata din Primăverii stîl de vulnerabilă încît noul atentat petrecut în casa Rațiu seamănă mai mult a sfidare?

La Actualitățile din 2 ianuarie, după o droaie de capre și urări de Anul Nou, au fost prezentate și "neglajutele evenimente care însoțesc sărbătorile": citeva incendii provocate de neglijența unor fumători, Camera de gardă a Spitalului de urgență luată cu asalt de scandalagii care s-au înjunghiat și, în rînd cu alte fapte diverse, incendiul de la locuința deputatului Ion Rațiu...

Ceea ce s-a petrecut este "spargere, furt calificat, incendiu și trădare" conchide Ion Rațiu.

Dar, pentru că a hotărît să se întoarcă în țară și să rămînă, nu are de gînd să se lase intimidat nici de această dată. Va spăla și va curăța casa. Va răcheta parchetul. Nu s-a gîndit dacă se va muta sau nu. În orice caz, nu va părăsi țara, așa cum i-au cerut-o vocile de la telefon.

Nu se poate împărți responsabilitatea

Interviu cu EMIL CONSTANTINESCU, președintele CDR, realizat de Oana Armeanu

Prin ce diferă funcționarea Convenției Democratice în decembrie '93 față de decembrie '92?

Din punctul de vedere al unui care s-a străduie să realizeze ceva în acest sens, cred că diferențele sînt destul de mari. Cu un an în urmă se purtau discuții chiar asupra oportunității continuării Convenției. Acum se poate constata că hotărârile importante din cadrul CDR au fost luate în unanimitate. Pare greu de crezut de către o presă care s-a hrănit de multe ori din specularea divergențelor din CDR și anunțarea iminentei ei dezagregări. Tensiunile, divergențele sînt reale. Dar de cele mai multe ori liderii s-au arătat capabili (chiar dacă după multe ore de discuții) să ajungă la un punct de vedere comun. Dezvoltarea capacității de acțiune a CDR s-a făcut pe trei paliere: la nivelul Parlamentului, la nivelul administrației locale și la nivelul societății civile. Rezultate mai pregnante s-au obținut la nivelul Parlamentului, și ele au fost vizibile mai ales cu ocazia pregătirii și votării ultimei moțiuni de cenzură. Rezultate slabe (sau aproape inexistente) au fost la nivelul administrației locale, asupra căreia ne vom concentra la începutul acestui an. Întîlnirea pe care vrem să o organizăm în luna ianuarie cu reprezentanții CDR în consiliile municipale și județene va fi unul din punctele de pornire. Deși ne-am menținut audiența și contactele cu societatea civilă, filialele județene CDR își caută încă drumul.

Am enumerat pe scurt ce am cîștigat. Mai important este ce n-am pierdut. Ce n-am pierdut este chiar Convenția. Adică singura forță alternativă serioasă la Puterea actuală. Realitate limpede pentru susținătorii Puterii, dar nu înțodeauna și pentru cei din Opoziție. Restul sînt detalii.

Pentru îmbunătățirea profesionalismului său, CDR dispune de un centru de analiză politică și de experți plătiți?

CDR a creat la începutul anului 1993 un departament de analiză politică și strategie, constituit din reprezentanți ai formațiunilor CDR și experți provenind mai ales de la Solidaritatea Universitară. Nu avem experți plătiți.

Cu părere așteptă despre încercarea premierului Văcăroiu, cu ocazia discutării moțiunii de cenzură, de a arunca vina exclusiv pe guvernele anterioare, lucru repetat apoi de Adela Năstase într-un interviu televizat?

E necesară o doză foarte mare de cinism ca să contrazici evidențele. Se eludează faptul că răspunderea guvernamentală este solidară în condițiile în care 12 din cei 22 membri ai guvernului actual au fost miniștri sau secretari de stat în guvernele anterioare, ca să nu mai vorbim de dl. Năstase, el însuși ministru în primele două guverne. Se uită că CDR a cerut permanent prezentarea gestiunii guvernelor anterioare, iar fostii majoritate guvernamentală a refuzat și după căderea guvernului

Roman, și în terminarea mandatului guvernului Stoiljan. Dacă lucrurile nu se schimbă fundamental în gîndirea acestor politicieni, viitorul guvern (Văcăroiu 2) va acuza cu duritate actualul guvern cu sprijinul aceleiași majorități guvernamentale pentru dezastrul produs.

Cei mai mulți alegători pierduți de PDSR sînt indecizi

Cîți oameni din cadrul CDR lucrează pentru pregătirea viitoarei campanii electorale (mai ales în eventualitatea unor alegeri anticipate)?

Puțin, pentru că resursele noastre sînt, în cea mai mare parte, absorbite de provocările prezentului imediat. Pentru pregătirea viitoarei campanii electorale, "cei mulți" vor trebui să vină din societatea civilă. Democrația nu "se dă". Ea se cîștigă. Și rezultatul va depinde de cîți din spectatori de azi vor deveni jucătorii de mâine.

Ce procente credeți că ar obține CDR în cazul unor alegeri anticipate?

Din păcate, noi nu am dispus încă de sondaje de opinie independente și a trebuit să ne limităm la raționamente indirecte. Cotrocenul dispune de sondaje de opinie lunar, și faptul că acestea nu sînt date publicității ne îndeamnă să fim optimiști. Ele sînt făcute publice numai cînd Puterea o doroste. Sondajul IRSON apărut recent în presă evită, prin modul de punere a întrebării, să prezinte audiența CDR, prezentînd doar audiența partidelor componente ale CDR. În sondajul de opinie Gallup efectuat imediat după alegeri, în care au figurat concomitent CDR și partidele luate separat, procentajul CDR a fost mult mai mare decît suma procentajelor partidelor componente. Din datele de care dispun reiese că electoratul Convenției este în general nemulțumit de eficiența ei, dar îl rămîne fidel. Există o explicație: o mare parte din electoratul CDR a votat emoțional, și acest electorat rămîne fidel pînă la o trădare morală, cînd plecarea este fără întoarcere. În același timp, ceea ce pierde constant PDSR (care este în mod firesc marele perdant din cauza degradării economice și sociale) se transferă doar parțial la partidele extremiste și foarte puțin la CDR, marea majoritate rămînînd în spațiul nehotărîrii și dezamăgirii.

Deși fondurile CDR sînt reduse, ce nu poate totuși plăti unui centru de sondaje măcar unul sau două sondaje de opinie pe an?

Din păcate, pînă acum, nu. În ianuarie '93, Fundația Română pentru Democrație va comanda primul sondaj.

Cam cîți la sută credeți că reprezintă cei indecizi?

Nu sînt în măsură să cuantific această tendință, deși acest lucru va trebui făcut, pentru că recuperarea celor dezamăgiți va fi o problemă importantă a societății românești. Altfel riscăm, ca și în Polonia, ca o mică parte a societății să determine soarta societății prin vot. Cei mai disciplinați votanți sînt cei care votează pentru partidele extremiste. Indecizii au fost mișcîți de actuala Putere, care a cîștigat alegerile cu un program populist și demagogic. Există însă riscul ca, nemaivînd încredere în cei care i-au mișcîți, să nu mai creadă pe nimeni, și de aceea Convenția trebuie să convingă acești oameni că este capabilă nu numai de vorbe și promisiuni, ci și de acțiune.

Ce măsuri concrete ați luat pentru convingerea celor indecizi?

Nu putem convinge electoratul decît demonstrînd că folosim la maximum posibilitățile noastre pentru a-i apăra și ajuta. Ceea ce nu este deloc ușor. Dar cred că, în ultimul timp, chiar cei care măsoară cu "cîntarul democrației occidentale" viața politică în "democrația românească" au putut constata un progres. Acțiunea energică incununată de succes a parlamentarilor CDR, care au renunțat la vacanța parlamentarilor pentru a bloca încercarea Guvernului de a obține dreptul de a introduce prin decizii taxe și impozite noi, este un exemplu.

Un lider sindical a remarcat în discursul său de la întîlnirea sindicatelor cu partidele că toate par-

tidele cu care a avut contacte s-au declarat de acord cu punctele lor de vedere, dar numai CDR, introducînd moțiunea de cenzură, le-a apărut poziția în Parlament. Menționez și opoziția noastră hotărîtă la impositarea țăranilor. Acțiunile concrete în spațiul civic adresate păturilor defavorizate au avut un efect imediat.

Fiind o alianță de tip forum, CDR nu poate să acționeze după o voință unică

Cum vă explicați dezamăgirea electoratului Convenției față de activitatea ei și ce veți face pentru îndreptarea situației?

Dezamăgirea pleacă de la faptul că acei care au votat pentru Convenție au fost siguri că vor cîștiga, că se va realiza o schimbare în bine, iar acum resimt o puternică frustrare. Pe de altă parte, cei ce n-au votat cu Convenția îi cer acum o eficiență la nivelul Puterii, solicitîndu-i să renunțe la vorbe și să dovedească prin fapte ce e în stare. La baza acestei nemulțumiri convergente se află o confuzie majoră. Opoziția este Opoziție tocmai pentru că nu a cîștigat și este minoritară. Ea nu poate, în condițiile actualei majorități guvernamentale, bizară (prin alianța împotriva naturii între cei ce se declară social-democrați și partide cu orientare național-comunistă și cu trăsături de tip fascist), dar disciplinată, să decidă în Parlament. Opoziția poate și trebuie să denunțe erorile Guvernului și ale Puterii în general, dar nu poate să schimbe soarta lucrurilor decît în urma unor noi alegeri sau în urma creării unei alte majorități guvernamentale.

În rîndul unei părți a electoratului CDR s-a apărut ideea că aceasta, chiar dacă ar ajunge la putere, n-ar putea face față situației actuale din cauză că nu este suficient de unită și de bine organizată.

Trebuie să recunoaștem că această imagine nu este numai o diversivă a Puterii, ci, chiar dacă numai parțial, o realitate. CDR are un statut bine definit: este o alianță de tip forum. Deci ea nu va putea să acționeze niciodată complet disciplinată și după o voință unică. Bine, mă veți întreba, atunci de ce nu se dizolvă pentru a lăsa locul unor partide unitare, omogene și disciplinate? Vă voi răspunde că experiența tuturor fostelor state comuniste din Europa centrală și de est arată că trecerea de la vechile structuri dictatoriale la democrațiile bazate pe economii de piață nu s-a putut face decît prin astfel de forumuri (de tip CDR), care au reunit partide cu diferite orientări doctrinare și mai ales foarte multe asociații civice. În momentul de față, dezagregarea Convenției ar face din partidele componente o prădă ușoară în rețeaua bine organizată a structurilor vechiului regim, care în plan politic se concretizează prin grupurile de interese formate majoritatea guvernamentală actuală. CDR nu dorește să devină un suprapartid; dimpotrivă, sprijină dezvoltările doctrinare și coagularea unui electorat pentru principalele sale partide. Și cred că aceasta este un avantaj, mai ales în lumina ultimelor opinii, care solicită un guvern de coaliție. Cred că CDR constituie un laborator al modului în care poate guvernarea o coaliție dacă există un scop precis și bună-credință.

În cazul în care CDR va ajunge la guvernare, preconizați să păstrați în Guvern pe acei membri ai actualului guvern considerați reformiști, de exemplu dl. Cocea Cocea?

Este prematur de discutat și nici nu am mandatul să o fac. Dar dacă va exista o coaliție guvernamentală cu PDSR, vom colabora, desigur, cu reformiștii din Guvern. În actualul guvern se găsesc și persoane remarcabile. Linia Guvernului este cea care deranjează. De la dl. Mircea Cocea așteptăm, pe lângă pregătire profesională și farmec personal, și capacitate de acțiune. Această dovadă ar trebui să o facă chiar în interiorul actualului guvern. Pentru că un ministru este mai mult decît un specialist. Este o persoană care își ia răspunderea de a zice da sau nu.

fără a împărți și puterea

Care credeți că ar fi rezultatele unor alegeri anticipate, ținând cont și de revenirea la putere a ultrasocialiștilor și a național-comuniștilor în urma alegerilor din Rusia și Serbia?

Nu cred că la noi s-ar putea întâmpla același lucru, pentru că datele României sînt diferite. Consecințele cumplite ale accesului la putere a național-comuniștilor în Serbia vor avea un ecou pozitiv pentru România. Ar fi momentul să învățăm și noi din experiența tragică a altora. Prietenii mei din conducerea partidelor democratice bulgare mi-au spus că șansa schimbărilor pașnice din Bulgaria a fost România; datorită prețului pe care l-au plătit cei 1.300 de români morți în Revoluție, la ei nu s-a mai tras. Și în urma jocului invaziei minerilor din București, minerii lor au apărat democrația. Cred că și românii sînt capabili să analizeze ceea ce se întîmplă în Iugoslavia și să nu dorească să se repete și la noi același lucru.

Sondajele de opinie arată totuși o oarecare creștere a electoratului PRM. Poate chiar și PSM.

Cauzele sînt diferite. Creșterea electoratului PRM se face pînă la un nivel maxim care reprezintă secbelele național-comunismului român. Să nu uităm că România a fost singura țară comunistă cu un național-comunism de stat în timpul lui Ceaușescu. Creditul PSM, atît cît există, pleacă de la o premisă falsă, sintetizată în sintagma "pe vremea lui Ceaușescu era mai bine", din care se dezvoltă iluzia că reprezentanții vechilor structuri coexistente, concentrați în acest partid, în frunte cu fostul prim-ministru al lui Ceaușescu, vor și să conducă țara mai bine. Românii vor înțelege însă foarte repede că această călătorie în trecut este ca o călătorie într-un tunel al timpului, prin care ajungi într-un loc ce nu mai există. Și acesta e singurul loc în care PSM ar putea să conducă națunea: într-un trecut definitiv apus. Pe de altă parte, confuzia sectoarelor cele mai neinformate ale populației este compensată de opinia foarte fermă a marilor centrale sindicale din România. Acestea s-au arătat dispuse să sprijine reforma printr-un pact social încheiat cu partenerii politici care să excludă orice discuție cu partidele considerate de ei antisindicale și antimuncitorești: PSM, PRM, PDAR. PSM-ul, reconstituit din aparatul de partid al lui Ceaușescu, este un partid disciplinat, organizat, dar cu un electorat limitat numeric.

Toate acțiunile de pînă acum ale Președinției au avut în vedere ideea partidului unic

În ce scop a fost înființată Fundația Română pentru Democrație și ce a reușit ea să realizeze?

Fundația Română pentru Democrație și-a propus două teluri: mai întîi să creeze un fel de centre-pilot, modele de eficiență de tip occidental, cum ar fi, de pildă, un sat intrinsec comparabil cu satele din Elveția sau Germania, cămine de bătrîni, centre de asistență juridică, medicală, care să dovedească faptul că acum și aici noi putem crea un nou tip de societate. Acest lucru se face pe baza unor proiecte foarte precise și clare, care string în jurul lor oameni dispuși să gîndească, să lucreze și să finanțeze proiectele. Al doilea țel este crearea unei noi clase politice și administrative, tinăra, creativă, dinamică și capabilă să schimbe vechea birocrație care blochează orice progres al țării. Acest din urmă obiectiv se realizează atît prin programe și proiecte specifice (proiecte de formare a tinerilor parlamentari, a managerilor în administrație, business și economie la toate nivelurile, începînd cu actualii întreprinzători, absolvenții de facultate, studenții sau elevii). Și, în fine, testarea vocațiilor și a capacității de acțiune a acestora chiar prin activitate la proiectele Fundației. Am avut pentru început ambiția de a nu solicita sprijin din străinătate, bazîndu-ne pe susținerea întreprinzătorilor și entuziaștilor romîni. După publicarea bilanțului primului an vom apela și la programe internaționale. Un avantaj al Fundației derivă din asigurarea unei transparențe totale, care este mai

dificil de realizat în cadrul partidelor. Este un aspect important pentru viitoarele alegeri, cînd cred că oamenii se vor orienta mai mult chiar decît după calitățile profesionale, politice sau intelectuale, spre cinste și corectitudine - și acesta este capitalul nostru cel mai important.

Care credeți că va fi rezultatul consultărilor președintelui Ilescu cu liderii partidelor politice?

Depinde de capacitatea președintelui de a-și depăși limitele de gîndire și de acțiune. Pînă acum, toate acțiunile Președinției, în mod clar singurul centru real de putere din România, au avut în vedere ideea partidului unic, eventual acompaniat de ceea ce înainte se numea "partide de bloc", care să asigure o cometizare pentru exterior și interior. Dacă președintele și grupul de lucru din jurul său vor reuși să înțeleagă că în societatea românească ceva s-a schimbat definitiv și ireversibil și că într-o democrație în primul rînd Puterea este interesată de existența unei Opoziții puternice, capabile de un dialog, atunci vom putea face un pas serios înainte. Dacă nu, vom asista din nou la o operetă, în care orchestra cîntă pe punte marșuri voioase în timp ce vaporul se scufundă.

Prin ce diferă esențial programul pentru scoaterea țării din criză prezentat recent de CDR, față de programul de acum cîteva luni?

CDR are un program strategic ale cărui puncte esențiale au fost prezentate în campania electorală și pe baza căruia s-au elaborat diferite variante ale

unor programe de guvernare. În același timp, departamentele de studii ale CDR au analizat în permanență transformările din societatea românească sub raport economic, social și politic. Noul program politic pentru ieșirea țării din criză reprezintă chintesența unui studiu amplu care a fost finalizat în urmă cu două săptămîni și care în notă pe de o parte de agravarea situației economiei românești, pe de altă parte de noile condiții care vor fi create prin acordurile cu FMI. El este însoțit de un program de guvernare pe o durată de un an, cu măsuri și scadențe precise. Acesta din urmă este conceput pentru a fi aplicat, nu comunicat. CDR este o forță politică, nu un consiliu de experți. Nu se poate împărți responsabilitatea fără a împărți puterea.

Veți accepta o coaliție guvernamentală cu PDSR nebazată pe acest program?

Nu.

Nu există totuși puncte negociabile în programul CDR?

Un program de guvernare rezultă în urma unor discuții apte să conducă în final la un compromis politic (subliniez politic, deci pentru realizarea interesului național, și nu compromisurile obișnuite care caracterizează viața de zi cu zi). În această idee sîntem deschisii oricăror propuneri care pot să îmbunătățească soluțiile propuse de noi. Dar nu

putem abdică de la liniile generale ale programului CDR.

Actualul Guvern se menține doar datorită voluntarismului prezidențial

Ce contacte ați avut pînă în prezent cu PDSR în vederea unei coaliții de guvernare?

Singurul contact s-a realizat în cadrul unei discuții generale organizate de Cartelul ALFA și BNS, la care au participat liderii ai CDR, PDSR, PD și PUNR. Cu această ocazie, reprezentantul PDSR a acceptat în principiu ideea unei colaborări cu CDR, fie sub forma unei succesiuni la guvernare, fie a unei coaliții.

În mediile intelectuale s-au mai schimbat opiniile față de PD (FSN). Cum vedeți colaborarea cu această formațiune, care după anumite opinii este mult mai profesionistă decît partidele din CDR?

Colaborarea cu PD trebuie să ia în considerare atît activul cît și pasivul ultimilor patru ani. Spre deosebire de "mediile intelectuale", liderii politici trebuie să respecte opțiunile propriului electorat. În ultimul timp, unele resentimente față de PD (FSN) s-au mai diminuat. PD (FSN) deține, desigur, persoane cu experiență guvernamentală și dotări mai bune din perioada în care era la Guvern. Dar o mare parte din efortul acestor oameni va trebui să se îndrepte spre evitarea consecințelor negative ale fostei lor participări la guvernare, ceea ce le va consuma probabil mult timp. Totodată, CDR beneficiază de un potențial intelectual redutabil, asigurat de Alianța Civică sau Solidaritatea Universitară, care concentrează un număr foarte mare de specialiști. N-am reușit totdeauna să organizăm foarte bine pînă acum acest potențial intelectual. El se rodează în departamentele Convenției, dar numai în exercițiul puterii va putea dovedi profesionalismul său.

În eventualitatea formării unui guvern de coaliție, ați accepta participarea PD (FSN) la acest guvern?

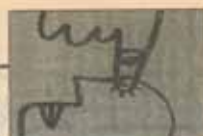
CDR a încheiat o alianță punctuală cu PD (FSN) în vederea constituirii unei forțe parlamentare care să dispună de 47% din voturile Parlamentului și care să fie baza unei eventuale guvernări comune. Această alianță este în vigoare.

În cazul în care nu se va reuși schimbarea Guvernului, cum va vota CDR memorandumul semnat cu FMI?

Una din rațiunile depunerii moțiunii de cenzură în acest moment a avut în vedere discuția în Parlament a pachetului de legi conexas la acordul cu FMI. Noi considerăm că acordul cu FMI este singura modalitate de depășire a crizei. Dar, în același timp, sîntem convingeți că guvernul actual nu este capabil să pună în practică acest acord. Și nu numai din cauza limitelor sale de percepție, dar nu va putea să o facă fără un pact social, pe care sindicatele refuză să îl discute cu ei. În această situație, CDR, care a sprijinit pe plan internațional încheierea acordului cu FMI, acordarea clauzei, integrarea europeană, investițiile străine în România, fără nici un fel de condiții politice prealabile, nu mai poate cauti o administrație care a dovedit o lipsă totală de voință politică în privința reformelor necesare.

Ce veți face în cazul în care pactul politic propus de președintele Ilescu nu va include și o schimbare de guvern?

Problema nu e ce va face în acest caz Convenția Democratică. Problema e ce va face Puterea cu un guvern monocolor susținut, după ultimul sondaj IRSOP, de 21% din electorat; cu o susținere parlamentară de 7 votanți; cu o cotă de impopularitate de 68% a primului-ministru. E clar că acest guvern se menține doar datorită voluntarismului prezidențial. Cum va negocia el cu sindicatele? Cum va susține și cum va realiza efectiv condițiile FMI? Consecințele pe care le-ar putea avea această obtuză perseverență sînt impredictibile. Convenția a făcut tot ce i-a stat în puteri pentru o soluționare democratică parlamentară și constituțională a acestor crize care spune Puterea nu Opoziției parlamentare, ci unei largi opoziții la nivelul societății românești.

Despre Revoluția din Decembrie nu se vorbește decât în decembrie: comemorări, aniversări, balcoane, srujbe, coroane de flori depuse de oficiali. În rest, toate-ar fi tăcere dacă n-ar exista dezgustătoarele bălăle pentru certificatele de revoluționar (1.000 dolari bucata pentru "cunoscuți") și tot mai înțepătoare întrebări: cine a tras, cine a bătut, cine a arestat?

Mărturia tânărului Miron Enache, pe care o vom publica în mai multe numere succesive, atrage atenția prin chiar calitatea sincerității ei. Miron Enache nu a fost un conțestatar explicit al regimului Ceaușescu; el era doar un om care simțea anormalitatea vieții în comunism. În citeva

ore, în citeva zile, el trece de la "bombăneală" la acțiune: în noaptea de 21 decembrie '89, alături de cei foarte puțini, înfruntă ucașii din Armată, Securitate, Militie. (Pentru că nu știm cine a tras, l-am numit pe toți purtătorii oficiali de armă de atunci.) În zilele următoare el apără Televiziunea. Miron Enache nu are certificat de revoluționar.

Liga Studenților a început un program ce și-a propus stringerea a 250.000 de semnături pentru promovarea unei inițiative legislative care să prevadă urgentarea activității organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată pentru stabilirea vinovățiilor în acțiunea de reprimare a demonstrațiilor din Decembrie 1989. (Rodica Palade)

Revoluționar fără certificat

MIRON ENACHE

În vara anului 1988 am absolvit Liceul Caragiale din București și nu mă puteam lăuda cu nimic deosebit.

Mi-ar fi plăcut să studiez medicina, biologia fiind singura materie la care nu eram mediocru. Am încercat în citeva luni să recuperez timpul pierdut în liceu, dar, din lipsă de antrenament, am renunțat repede să-mi pierd nopțile învățând pentru examenul de admitere. Din vara aceleiași an și până în 1990 am lucrat ca muncitor la IMUAB.

Am pierdut contactul cu școala și începusem chiar să mă obișnuiesc cu gândul că voi face toată viața aceleiași lucruri. Perspectiva era sumbră și, atât de toate anomaliile vieții în uzină, am început să bombănez, adică să discut ordinea șefilor mei direcți. O făceam din ce în ce mai des, așa că am fost mutat într-un loc cu toxicitate mare și muncă brută mai multă, în aceeași uzină. Recomandarea cu care veneam în noua echipă l-a determinat pe noul șef să încercă cu mine dresura. Nici o muncă "patritică" nu m-a ocolit, nici măturatul afară, pe ploaie, nici săpatul gropilor iarna, în pământul înghețat.

Ultima oară când s-a apelat la serviciile mele a fost în decembrie 1989, în perioada în care, în urma revoltei timișorene, fabricile scoteau muncitori din producție și îi trimiteau să patrulaze alături de miliție, în scopul "menținerii ordinii". Străzile s-au umplut cu astfel de patrulare: un milițian și trei civili îmbrăcați în uniforme de gărză patriotice, cu armament și muniție.

Pe 18 decembrie 1989 am fost chemat împreună cu alți colegi de vîrsta mea la sediul PCR al uzinei, unde mi s-a spus că trebuie să patrulam astfel. Am încercat să mă eschivez, nu făcusem armata, deci nu știam să folosesc o pușcă și nici nu voiam să mă implic. Nu am reușit să-l conving pe secretarul PCR, de fapt nici nu se putea discuta cu el; nu ne-a lăsat să plecăm înainte să ne amenințe că orice absență de la circa de miliție unde eram trimiși va fi interpretată politic.

Am înțeles că nu-l de glumit, așa că pe 18 decembrie eram prezent la circa 10 Miliție. Un colonel (șeful, cred) ne-a repetat varianta oficială despre Timișoara, la care a adăugat și că "ordinea se execută". În acest zi, pentru că veneam fără costum de gărză patriotice, nu am primit muniție, așa că am patrulat ca niște sperietori prin centrul civic. A doua zi, pe 19, se pleca în patrulare cu armament și muniție. După ce am fost pus să semnez în jurnalul de zi al unității, am spus că ies să fumez o țigară (sînt nefumător) și mi-am luat tâlpășia. În drum spre autobuz, aveam un nod în gît și mă gîndeam cu groază că voi da ochii cu cei de la uzină. Dar nu m-am întors. Nu am făcut-o cu gândul să iau trenul spre Timișoara sau să încep o revoltă la București, am vrut doar să nu-mi fie vreo dată scribă de mine, nu aș fi putut trage în oameni nevinovați doar pentru că niște idioți mi-ar fi ordonat-o. Pe 20 dimineața, deja mă căutau de la uzină, mama a spus că nu sînt acasă și-am început iar să simt nodul din gît. Ca să nu fiu găsit acasă, am ieșit la fotbal, în fața blocului. La fel și pe 21. Ne-am umplut repede de noroi, cheful de fotbal ne-a pierit și am luat-o spre casă. Primul ajun, B.M., ne-a strigat, jumate în afara balconului. Nu am înțeles mare lucru din ce vroia să ne spună, dar am urcat repede la el să vedem ce se întâmplă. La televizor, Ceaușescu se bîlbîia. Imaginea s-a întrerupt. Am hotărît să dăm fuga în centru să vedem ce se întâmplă.

Nu văzusem în viața mea căști și combinezoane și scutieri

La Comunașilor erau scutieri, nu văzusem în viața mea căști și combinezoane și scuturi - o adunătură de bătăuși înalți, bine ficuți, care blocau circulația. La Grădinața erau cițiva, am zis că sînt nebuni, strigau "Jos Ceaușescu", "Jos comunismul"

Mă uitam la ei și mă gîndeam: "La uite, domnule, e un grup de securiști care așteaptă fraierii să se aștore lor și cînd s-or stringe destui, miliția o să-i ia ca din oală și o să-i bage prin dube". I-am lăsat pe aia să strige și eu mă uitam printre capetele oamenilor care erau strînși ca la circ. M-am suit pe o jărdinieră și vedeam acum de sus. Am recunoscut cițiva din "2 Mai", unde sînt toți boemii, toți pletoșii, și m-am gîndit că ei n-aveau cum să fie securiști. Nu m-am hotărît să mă duc și să fac ce făceau ei. Era o dovadă de mare curaj atunci să strigi "Jos Ceaușescu" într-un grup de cițiva. Privindu-i de sus, m-a observat unul, și de rușine, nu știu de ce, m-am trezit că m-am dus și eu în lîngă el. Am stat de vorbă. Despre mare, dacă mă recunoaște. Și după aia am început și eu să strig, dar fără convingere, așa, încet. Pe măsură ce mă uitam la cei de pe trotuare care strigau: "Idioților, o să înfundăți pușcări, ce faceți voi acumă nu e un lucru bun", m-am înverșunat și am început să strig tare, ca ceilalți, "Jos Comunismul!", "Jos Ceaușescu!", "Jos dictatorul!", era destul de mult pe vremea aia. Nu credeam într-o reușită a revoltei, dar eram mîndru că nu mai patrulaze ca o sperietoare și că sînt de cealaltă parte a baricadei. Miliția n-a reacționat violent, deși se tot stringeau, au mai venit și niște TAB-uri. Noi vorbeam, încercam să-i convingem cu argumente că nu mai durează mult, dacă la Timișoara a început și dacă Bucureștii o să se ridice în picioare. Nu prea credeam, dar cu asta încercam să-i convingem pe ei. Nu ne băgăm în seamă. A apărut un bătrînel cu o insignă de veteran de război și le-a arătat-o și a încercat să vorbească cu ofițerul; soldații toți, rușinați, se uitau în altă parte, erau de vîrsta noastră, nu puteau să fie prea colțoși, se uitau în pămînt și nu ziceau nimic. Un ofițer, nu știu de ce, l-a luat pe bătrînel ăsta și l-a împins, mai să-l dea de-a dura. A mai venit o persoană cu flori și le-a dat la soldați, nu știu ce efect putea să aibă atunci. După aia a venit cineva cu pline proaspătă, am mîncat puțin, ne-a împărțit nouă întilii, și noi le-am dus soldaților, dar ofițerii le-au interzis. De sete, cineva a adus lămii. Pîmbam din mîna în mîna o jumătate pe care o lingeam pe rînd. Cel din dreapta mea mi-a dat și mie o jumătate, l-am recunoscut, era din cartierul meu. Nu ne salutăm, dar acolo am vorbit. Pe 23 dimineața a murit împușcat la CC, l-am recunoscut poza în ziar. Nu avea frați.

Îmi era și frică, dar mă și înverșunaseam

TAB-urile au început să ambaleze și amenințau că or să treacă peste noi; să facem bine să golim piața, ajunge circul, gata. Cînd auzeam motoarele TAB-urilor, ne puneam jos, pe asfalt - mulți pleaseră, vîzînd că se-ngroașă gîmna. Un grup de bătăuși a intrat în mulțime, a ciomănit cițiva, și la un moment dat, cînd TAB-urile reambalau, soldații

"Soldații, nu trageți în părinții și frații voștri!" - lozincă din 21 decembrie '89

față tot timpul era cite cineva care țî țîa fața și nu puteai să alergi constant într-o direcție. Un TAB a virat stînga și s-a îndreptat în viteză spre noi. Dacă cineva nu mi-ar fi dat un vînt din spate, cu putere, aș fi fost strivit între TAB și un Trabant alb-gri parcat pe dreapta. M-am împiedicat și am căzut, nu departe de rămășițele Trabantului. Am simțit bocancii unui soldat în spate și în coaste, am reușit să mă ridic și să fug. Înima îmi bătea în be-regată. Am fugit pînă în Roman. De acolo puteai să vezi cum e golită porțiunea ocupată. Gură-cască, femei și oameni în vîrstă care nu țipaseră, nu făcuseră nimic, luau și ei bulane în cap, și nu de la soldați, că soldații nu făceau cu convingere chestia asta, ci de la gradați. Un burtos care abia alergă, care n-ar fi în stare să prîndă în zece metri un autobuz, alerga atunci cu maxim de randament și lovea în stînga și-n dreapta. A dat într-o femeie cu părul alb, avea peste 50 de ani, a lovit-o, i-a spart arcada sau capul, era umplută de sînge și sîm continua să dea în ea cu furie. Omul credea că face cel mai deștept lucru atunci, și probabil că a fost și mîrit în grad cu o treaptă, cine știe. Îmi era și frică, dar mă și înverșunam, nu știu, nu mă obișnuisem cu o idee să fiu luat la bătaie degeaba, nu făcusem absolut nimic să merit bătaia. Și m-am pomenit în grupul din față de la Roman. Disparuseră din milițieni, dar erau mulți gradați din Armată. Au început să facă și poze. Eram destul de în față pus, îmi făcuseră probabil destule. Au reluat discuțiile cu Armata. Încercam să-i convingem să renunțe, că sînt poate și părinții lor de partea cealaltă, poate o să se întimplă aceiași lucruri în orașele de unde sînt ei veniți. Pentru că ofițerii lor vociferau, am început să scriem pe hîrtii. Eram la distanță de ei, din cînd în cînd gradați încercau să aghate pe cite unul din noi și să-l bage în dube. Te apucau de mîini, dar și noi trăgeam de cel aghățat și reușeam să-l recuperăm. Strigam: "Soldați, ne sînteți frați", "Soldați, nu trageți în părinții și frații voștri", chestii de genul ăsta. O fată brunetă, cu părul despîțit, a fost apucată de mîna de unul care o tragea hotărît. Am tras-o și noi, ar fi trebuit s-o recuperăm, nu ne-a fost frică, era aproape recuperată, cînd a apucat-o de pîr cu atîta sălbăticie că a trebuit să renunțăm. Puteam s-o tragem, dar ei rămîneau cu scalpul ei, și noi am fi luat-o cheală înapoi. Cînd a prins-o, a bătut-o exact cum cum dai într-un sac, cu mîinile și cu picioarele, și după ce a bătut-o bine, au dus-o la duș. Pe urmă s-a dat ordin de foc. Soldații îi vedeau rușinați, dar nu se gîndeau unul să crîcnească, n-a fost unul să zică "Nu fac treaba asta!", să dea drumul la pușcă sau să aibă și el o altă părere. Unul dintre noi s-a trezit să zică: "la calibrul ăsta și de la distanța asta, dacă dau ăstia o rafală, cred că toți care sîntem aici ne fac carne tocată". N-avea rost să ne panicăm, am stat așa, cu ei în față, amenințau că dacă nu golim piața o să tragă. Soldații au primit ordin și au intrat în mulțime cu puștile de-a latul și împingeau lumea înspre extremitățile pieței. Cine a avut curaj, a luat-o pe Bastiliei, mie mi s-a părut prea îngustă strada aia, putea să mă aștepte cine știe ce dușă mai încoale, și nu m-am băgat. Am vrut s-o iau pe Ana Ipătescu, dar de pe Ana Ipătescu continuau să vină ducele albăstre, era acolo o circă de Militie, era suspect. Și am zis că sar garduri, sau vîd eu ce-o face. Am intrat într-o curte, erau și alții acolo și după mine au mai venit încă nu știu ciți, împingi. Armata s-a oprit în poartă, era un gard de fier forjat, curtea asta e între ASE și Dacia, cam la jumatea distanței; era un gard de metal pe care nu poți să-l aari pentru că are țepe ascuțite în vîrf. Am intrat înăuntru, aia afară, stăteau așa și ne uitam unii la alții. Nu ne băteau, nu făceau absolut nimic. A tras o dușă albăstră cu spatele, au deschis ușile și am înțeles imediat ce vor să se facă mai departe. Am zis: "Nu, mersi, eu încerc altceva".

(Continuare în numărul viitor)

H.-R. PATAPIEVICI

Încercările experienței

În domeniul uman, cuvîntul experiență a fost contaminat de reziduurile întepenite ale pozitivismului, acest adevărat azil de ignoranță în care savanții oricărui "positum" își adăpostesc timorările. Cînd spunem "experiență" ne vino imediat în minte ceva "obiectiv", ceva făcut din elemente obiectivabile, separabile, exterioare; ceva care implică subiectul numai întrucît îl exclude. Frust spus, inconștientul nostru colectiv crede că experiența constă în a manipula obiecte: de exemplu a măsura căderea corpurilor sau mișcarea aparentă a stelelor. Cred că nu mai e un mister pentru nimeni azi că omul Evului Mediu privea experiența în primul rînd ca pe un exercițiu spiritual. Aceasta pentru că, pînă în secolul XVII, oamenii păreau să se gîndească mai mult la sufletul lor decît la manipularea obiectelor. Să ne amintim spre pildă de Spinoza, care spunea că, trăind, sufletul își experimentează eternitatea. În această formulare nu mai este vorba nici măcar de o experiență "interioară", într-atît caracterul acestui tip de experiență implică întregul nefărîmîtat al faptului de a fi viu. Într-un sens pentru care dibotomiile interior/exterior, subiect/obiect devin caduce, cuvîntul experiență desemnează aici o transformare a vieții înseși. E interesant să observăm, împreună cu André Lalande, că numai anumite modificări ale vieții sînt numite îndeobște experiență, și anume cele care o sporesc. Pentru ca o întîmplare a ființei să fie experiență trebuie ca ea să aibă un sens. Fiind intim legată de revelarea adîncului din om, experiența nu este neutră în raport cu diminuarea sau creșterea posibilităților noastre de viață. Ea este solidară cu urgența ultimativă din apofegma lui Nietzsche: tot ce nu mă ucide, mă întărește.

Experiența este o aventură a spiritului. Altfel spus, o căutare, în sensul medieval al termenului. În actul căutării sale, spiritul își experimentează identitatea. Orice experiență veritabilă este în fond o experimentare a identității, care relevă crucialul - adică răspîntia. Toate experiențele prin care devenim ceva sînt experiențe care ne aruncă în somațiile răspîntiei. Rupți după sfîșierile intersecției, noi devenim ceva numai în măsura în care alegem între mai multe "fapte privilegiate". Francis Bacon, căruia expre-

sia instanța crucii îi aparține (Nov. Org. II, 36), pune în al 14-lea rînd al faptelor privilegiate *exemplele crucii* (nume luat după crucea, indicatorii intersecțiilor). Ce este un exemplu al crucii? Instanța care discriminează între mai multe cauze concurente în explicarea unui aceluiași fenomen. Prin experiență noi implicăm întotdeauna,

tacit, o judecată de evaluare care discriminează între mai multe situații cu valoare probatorie. Ce este probat? Firește, identitatea a ceea ce sîntem, prin vigoarea definiției sub semnul căreia trăim. Experiența este, prin urmare, o probă inițiativă: crucială întrucît angajează esența (care este expresia identității), ea discriminează între accidente cu intenția de a decide asupra validității suportului lor. În bine sau în rău, sîntem confirmați sau infirmați numai de provocarea pe care ne-o aruncă somațiile experienței.

Pentru istorie, orice neam este ceea ce savanții numesc o "vîetate ieftină", adică un material abundent și lipsit de valoare intrinsecă. Valoarea vîetăților ieftine rezultă numai din valoarea lor probatorie pentru experiența în curs. Poate că nu e deplasat să amintesc aici că Leopold von Ranke obișnuia să numească popoarele *ideile lui Dumnezeu*. Va recunoaște oricine că e ceva abisal în trecerea de la Dumnezeu geometru al lui Leibnitz la Dumnezeuul inginer social, care se impune inevitabil conștiinței noastre, atunci cînd scrutăm ideea lui von Ranke în lumina experienței noastre (cele 6 milioane de evrei ale lui Hitler + cele 60 de milioane de victime ale sovieticilor). Eu nu doresc să fac aici procesul insondabilei voințe divine: mă limitez la a remarca un lucru simplu, și anume că orice experiență, indiferent de intențiile discreționare ale "inginerului social" care ne supune la ea, are sensul pe care i-l dăm. După vorba lui Sartre, noi sîntem, în fond, ceea ce facem din ceea ce alții au făcut din noi. Morți sau vii, teferi sau mutilați, noi ne prezentăm înaintea lui Dumnezeu potrivit conștiinței noastre individuale. În acest sens, ceea ce credem despre sensul sau nonsensul lumii este irelevant în raport cu nonșanșatitatea de a ne transforma viața în destin. Viața fiecăruia dintre noi nu se joacă pe concepții finale corecte "despre lume și viață", ci pe judecăți nominale, năucitor de "banale", care nu ne solicită trufia raționatorie, ci capacitatea de a transforma în conștiință orice experiență arbitrară. Noi nu ca "genii" ne mîntuim, ci ca "burghezi" de "duzină". Este de aceea vital să înțelegem că viața este o încercare cotidiană, complet lipsită de fastul pe care îl asociem miraculosului, și că marile întrebări ale destinului încep toate în prospețimea ochiului pe care îl aruncăm lumii în fiecare dimineață. Ce vreau să spun? Că experiența nu trebuie căutată: ea este aici, la îndemînă, "săpată" în noi ca și cutele hainelor pe care le purtăm cu indiferență. Experiențele cruciale vin spre noi ca și aerul pe care îl respirăm la întîmplare. Cîtă "esență" este în modul în care șifonăm îmbrăcămintea pe care o purtăm zilnic, atîta este și în întîmplările vieții noastre: "cîtă" înseamnă aici, firește, *toată*. Sufletul nu se îmbracă de sărbătoare pentru a fi ceea ce este. Este motivul pentru care "esența" nu este concentrată într-un loc sau timp anume: ea este oriunde o găsești, ceea ce înseamnă că, de fapt, este acolo unde o cauți.

O eroare frecventă a tradiționaliștilor (sau a fundamentalistilor) este ideea potrivit căreia sufletul unui popor poate fi autentic într-o epocă dată (de regulă un ipotetic și inaccesibil timp al originilor) și fals într-o alta. Întîi că spiritul nu este un actor, căruia să îi ia sau nu rolul pe care îl joacă; mai mult, destinul nu este ceva din afară, față de care să poți lua două valori de adevăr, autentic/inautentic, adevărat/fals etc. În al doilea rînd, modul în care o realitate spirituală este "inautentică" face parte inseparabilă din autenticitatea sa. După cum nu există un suflet de duminică și un altul pentru zilele lucrătoare, la fel și veridicitatea spirituală este independentă de manieră: cum pentru ochiul pneumatic nu

este cu putință falsificarea, orice om care minte nu poate împiedica adevărul să țînească din el. Claudel desemnase acest tip de realitate prin cuvintele: cum sîntul se roagă prin rugăciunea lui, la fel și păcătosul se roagă prin păcatul său.

Faptul că "esența" nu este concentrată ci distribuită are o consecință interesantă: noi nu putem aprecia absolut cert ce este important cu adevărat și ce nu. Iar dacă evaluarea ultimă este incertă, înseamnă că totul trebuie considerat, cu prevenitoare atenție, drept semnificativ și important. Ignoranța lipsită de resentiment este uneori un bun temel al pietății, dacă prin ignoranță înțelegem aici lipsa certitudinii. Acest tip de modestie sugerează că trufiei unei ontologii prea sigură de sine i se poate oricînd replica prin simplitățile unei pedagogii neinflamate. În fond, dacă "esența" este distribuită incert după accidente înșelătoare, atunci orice încercare de a fixa figura sufletească a unui popor într-o ontologie dată este principial eronată. Argumentul e foarte simplu: după cum nu există o bossă a su-

fletului individual, nu există nici o stare istorică care să exprime fără rest spiritul unui popor. Orice ontologie extrasă dintr-un eveniment dat este o ontologie datată. Despre figura sufletească a unui popor se poate spune că toate evenimentele o exprimă, nici unul nu o epuizează. Dimpotrivă, dacă ar exista un chip istoric al acestei "esențe", atunci sufletul complet intrupat ar fi inevitabil un suflet definitiv îngropat. Teoria formelor fără fond este greșită și pentru că premisa ei tacită, aceea că între două expresii sufletești ale unui popor cea trecută este mai adevărată decît cea prezentă, nu poate fi susținută. Această premisă este în chip curios solidară și cu o altă închipănată iluzie: credința potrivit căreia expresia vieții este voluntară. Or, cum nimeni nu își alege înălțimea scheletului, nici popoarele nu își pot inventa forma lor sufletească. Nu cred că bonjuriiștii au inventat capitalismul românesc și nici că fenomenul Pitești este un accident fără trimitere la specificul național. Ambele sînt experiențe și, ca experiențe, trebuie să ne întrebăm neîncetat asupra încercărilor la care fiecare dintre ele a supus sufletele noastre avide de manifestare. Căci dacă regula sufletului este setea de expresie, regula înșetării este revenirea identității. Or, setea este întotdeauna sete de același. Altfel în spațiul mioritic cît și în fenomenul Pitești ceea ce se manifestă este setea de același. Abia cînd privim spațiul mioritic ca antecameră a fenomenului Pitești gravitatea chestiunii specificului național este cu adevărat pusă. Viața poporului român nu este un taraf folcloric condus de un Lăceanu și ilustrat de un gurist precum Dolănescu. Nici dacă spunem că este dirijat de un Alexandru Drăghici nu înțelegem mai mult (sau mai bine). Răspunsul la întrebarea privind adevărul sufletesc nu este ceva de tipul unui enunț profund sau al unei formule geniale: este pur și simplu o experiență. Și, să nu ne amăgim: cum identitatea la români e o vechă carență, noi trăim zi cu zi experiența crucialului. Doar că, într-un chip senzational, noi nu o resimțim decît fie ca pe un banc, fie ca pe o condamnare nemeritată. Dar tot experiența e: adică o încercare prin care ceea ce sîntem își caută, în sfîșit, alături de realizare, odihna.

ILIE SERBĂNESCU

Antireformiștii au deschis calea unei noi prăbușiri a leului

Anul se încheie dramatic în cea mai controversată problemă a reformei economice prin înăbușirea regretabilă și costisitoare de către adversarii acesteia a tentației de liberalizare a cursului valutar în ajunul Crăciunului.

Simțind că, totuși, nu se poate ieși din iarnă fără finanțare externă, autoritățile de la București, în încercarea de deblocare mai rapidă a acesteia din partea FMI, au convenit asupra unei urgentări în aplicarea măsurilor prevăzute în Acordul încheiat cu organizația mondială.

Se pare că Banca Națională a luat în serioasă intenția, cel puțin în ce privește liberalizarea cursului de schimb. Și de la sub 1.100 lei dolarul cursului s-a dat drumul să coboare la 1.304 lei dolarul! Dintr-o dată, volumul tranzacțiilor la licitația bancară a sărit de la 2-4 milioane delari zilnic la peste 14 milioane. A urmat o replică "tactică" - la 1.297 lei dolarul - pentru testarea reacțiilor, după care a venit mișcarea firescă la 1.755 lei dolarul, pas decisiv către crearea unei piețe valutare unice, integrată prin absorbția spre cea bancară a piețelor paralele tocmai pe baza adoptării cursului practicat de acestea din urmă. Momentul era prielnic: ajunul Crăciunului ora 15. Fabrici, magazine, case de schimb - închise. Reacții imposibile. Urmă și două zile nelucrătoare. Informația ieșe din sediul Băncii Naționale. Se află vreme de două ore pe toate dispozitivele din sistemul de telefonie computerizată "paging". Dar staupoare! Pe la orele 17 este retrasă. Față de era prinzului, când de regulă vine, comunicatul oficial al Băncii Naționale asupra cursului a întârziat, mai mult ca sigur, în mod special, pentru a se evita detournări. Dar adversarii liberalizării cursului și ai reformei nu dorm. Cu o intervenție energetică au determinat Președinția și Executivul - cu concursul inexplicabil al Băncii Naționale - să se stabilizească un nou curs. Pe la orele 18 acesta era comunicat "oficial": 1.271 lei pentru un dolar! Cu o atitudine sfidătoare, adversarii reformei au decis că leul chiar a crescut și nu s-a devalorizat! Salutarea și salutata opțiune proreformistă a d-lui Iliescu, făcută în cuvântarea televizată din 22 decembrie cu o emfază și cu formulări nicicând altădată atât de tranșante, a succumbat înainte de a se manifesta cu ceva concret.

Prin această revenire s-a făcut o eroare abominabilă. Și nu este prima de acest fel. Pe la sfârșitul verii și începutul toamnei - când cursul oficial era de 800 lei, iar cel de pe piețele paralele în jur de 1.000 de lei dolarul - Banca Națională a mai făcut o tentativă de apropiere. A apucat atunci s-o comunice și oficial. Dar adversarii reformei au reprimat-o la fel de scurt și îndesat. Reacția psihologică a singurelor piețe valutare reale din România, care sînt cele paralele, a fost că, în câteva zile după ace-

ea, cursul leului pe acestea a fost împins sever în jos, ajungându-se în ultimele săptămîni la cel mai profund decalaj existent vreodată între cursul oficial și cel de pe piețele paralele: 600-700 de lei. O tentativă de liberalizare nedusă pînă la capăt face mai mult rău decît bine. Fără mișcarea de la 1.300 spre 1.750-1.800 lei a cursului, doar cea de pînă la 1.300 lei, singură, nu va face decît să împingă pe piețele paralele cursul spre 2.200-2.300 lei dolarul, așa cum a și început să se observe, mărindu-se și mai pronunțat decalajul și îndepărtîndu-se și mai mult orice șansă de liberalizare. Și făcînd oricum operațiunea terifiant de costisitoare: la primăvară, de pildă, cînd, ni se spune, FMI ne obligă la liberalizarea cursului.

La capătul celor peste 3 ani de jumătăți de măsură pe calea reformei, bilanțul încipărnării obținute de a nu se liberaliza cursul este dezastroasă. O scindare contraproductivă a pieței valutare. Pe de o parte, piața (deocînd autentică) a cursului "oficial", artificial întreținut. Pe aceasta, valuta este fictiv mai ieftină și doar cîteva procente din cerere sînt satisfăcute, bineînțeles numai pe "priorități", rezolvate "administrativ", mai precis, prin șperț. Pe de altă parte, piețele paralele: cea a agenților economici (numită și piața gri, conștină în tranzații scrise sau chiar fictive pentru "ocolirea" cursului "oficial"), cea a caselor de schimb autorizate, rezervată particularilor individuali și cea a bișnițarilor străzii (piața neagră). Pe piețele paralele, prețul valutei este determinat de cerere și ofertă și, neinfluențat administrativ, este mai remuneratoriu. Nu întîmplător, valorificarea valutei agenților economici și particularilor individuali se realizează pe aceste piețe. Cîrca 85% din tranzațiile valutare se execută pe piețele paralele și nu pe cea oficială. Faptul că grosul tranzacțiilor se derulează pe piețele paralele evidențiază inutilitatea eforturilor de a menține în regim special o piață oficială complet nerelevantă. Cui folosește acest lucru? Economiei naționale, populației? Nicidcum. Doar "bancarilor" (căci bancherii nu li se poate spune) care distribuie valuta în mod privilegiat pe baza bine cunoscutelor metode balcanice. Ca și angrosiștilor și detașajilor de valută, singurii care o "obțin" de pe piața oficială la un preț mai mic și o valorifică la un preț superior pe piețele paralele. Agenții economici onești sînt ridiculizați și puși să întrețină, pe seama populației, pe mafioșii valutei. De trei ani, diferența dintre cursul piețelor paralele și cel al pieței oficiale nu este de cîteva zeci sau sute de lei, ci doar de cîteva luni. Sînt exact cele cîteva luni necesare bancarilor și mijlocitorilor de valută spre a-și umple buzunarele cu profituri imense, fără a depune vreo activitate economică. În dauna cui? Doar a statului, a populației!

Dar nu numai atât. Defazajul cursurilor constituie o presiune permanentă asupra prețurilor interne. Fiecare agent economic, de stat sau privat, doar pretinde că-și fixează prețurile în funcție de cursul oficial, în timp ce în practică și le calculează față de cursul de pe piețele paralele. Orice preț include, în mod normal, anticipația privind efectele evoluției previzibile a cursului. Dar, la noi, verificatul fapt că în numai cîteva luni cursul oficial calcă urma celui de pe piețele paralele face ca toate prețurile să fie artificial majorate prin includerea celor mai defavorabile anticipări asupra evoluției cursului. Pe seama cui sînt majorate aceste prețuri? A populației care, pe bună dreptate, se oripilează în confruntarea cu inflația de peste 300% anual. Întreținerea diferenței dintre cursul oficial și cel al piețelor paralele generează un cerc vicios în devalorizarea leului, ale cărei consecințe inflaționiste se regăsesc în prețurile interne nu numai post factum (adică normal), ci și anticipativ (și, deci, cel puțin în parte, artificial). Putem fi convinși că pe piața românească operează prețuri cu 20% pînă la 40% mai mari decît ar putea fi. Și înțeleg supliment reprezintă acoperirea pe care agenții economici și-o iau față de viitoarea, considerată sigură, devalorizare a leului.

Cei ce cred că pot opri degradarea leului altfel decît prin liberalizare se înșală. Mai mult, opunîndu-se liberalizării, contribuie, inconștient sau conștient, la prăbușirea leului, pe care pretind sau se laudă că-l apără. Trebuie despărțite consecințele imediate ale liberalizării - care se materializează într-o creștere a prețurilor interne - de cele pe termen scurt (cîteva luni), care constau, dimpotrivă, tocmai în gtiuirea inflației. S-ar crea posibilități pentru constituirea unei piețe valutare integrate, care, prin însuși volumul său mai mare, ar deveni mai puțin vulnerabilă la presiuni, altele decît atreia economică. Nu totul se poate rezolva prin liberalizarea cursului valutar, dar nimic nu se poate face fără aceasta.

De trei ani se susține că poate nici cursul oficial n-o fi cel real, dar în nici un caz cel de pe piețele paralele nu reprezintă reperul autentic. Adevărul, ni se spune, ar fi pe undeva pe la mijloc. Și acum se susține o asemenea teorie, deși practica a dovedit că așa-numitul curs oficial n-a făcut decît să urmeze inexorabil pe cel al piețelor paralele. Acum se pretinde oficial că liberalizarea așa-numită "graduală" va fi întreprinsă după ce piața paralelă a agenților economici (botezată și piața gri) va fi integrată pieței bancare. De fapt, o liberalizare "graduală" nu există în ce privește instaurarea unui curs unic. Acesta ori e introdus dintr-un foc, ori nu ajunge să ființeze vreodată. Cum s-ar putea prinde un cal tot aruncînd însul în urma lui și determinîndu-l astfel să alerge și mai repede? Pentru integrarea piețelor paralele cursul oficial trebuie să fie supralicitant. Altfel calul nu va fi prin niciodată.

Poate însă asta se și dorește!

ANDREI OISTEANU

Un monument ridicat de Guvern dictatorului Antonescu

Nu sînt monarhist, dar am încercat un profund sentiment de jenă vizionînd pe postul național de televiziune, pe 30 decembrie, un colaj grotesc de scurte filme documentare, care s-ar putea intitula "Regele Mihai versus mareșalul Antonescu". Filmul a fost realizat de Studioul TV al Guvernului și prezentat pe post - fără să fi fost programat - la o oră de maximă audiență, la o dată cînd se celebra și (după cum se vede) încă se celebrează "Ziua Republicii". În pofida bunului-simț și a opiniilor istoricilor responsabili, realizatorii filmului consideră că, prin actul de la 23 august 1944, Regele Mihai ar fi "vindeț țara sovieticilor" și ar fi "sruncat-o în brațele comunismului". Dacă am considera fie și numai modul în care s-au purtat și se poartă comuniștii de ieri și de azi cu Regele Mihai, adevărul pare a fi exact invers.

Postița antimonarhistă a Puterii este bine cunoscută și, într-o anumită măsură, de înțeles. Ceea ce este inacceptabil, însă, este faptul că Guvernul face propagandă antimonarhistă, recurînd la una proantonescică. Și o face fără scrupule, alinînd adevărurile istorice. Conform unei psihologii infantile - ca într-un film prost de desene animate -, în colajul pseudo-documentar fabricat de propagandistii Guvernului, Regele Mihai este un personaj strict negativ, iar mareșalul Antonescu unul strict pozitiv. Pericolul unui astfel de demers, de politizare fără limite a istoriei, este previzibil; pentru discreditarea Regelui Mihai și im-

plicită a monarhiei constituționale), trebuie făcută apologia mareșalului Antonescu și a păcatelor sale: dictatură, crime de război, govinism, antisemitism etc. Nu este întîmplător faptul că Studioul TV al Guvernului este coordonat de Mircea Hamza, purtătorul de cuvînt al Partidului România Mare. Cu puțin timp în urmă, Guvernul României - prin Ministerul de Interne - și-a anunțat (în paginile revistei "22") neimplicarea în acțiunea de ridicare a Slobozia a unui monument dedicat lui Ion Antonescu (cu toate că un ministru secretar de stat, Mihai Ungheanu, a participat la dezvoltarea statuii, alături de Corneliu Vadim Tudor, Iosif Constantin Drăgan, Romulus Vulpescu ș.a.). De data aceasta, în mod cit se poate de explicit, prin filmul realizat de studioul său, Guvernul a înălțat un monument mareșalului.

Întrebarea pe care mi-o pun este dacă toți membrii Guvernului își asumă această poziție oficială, odată ce o acceptă tacit, toți și fiecare dintre ei. Dacă ni atunci o declarație de disociere devine obligatorie, mai ales în cazul domnului Teodor Meleșcanu, care va trebui să răspundă unor întrebări stînjentitoare, dar justificabile, puse de diverse cancelarii. Să nu uităm faptul că, într-o situație asemănătoare, în urmă cu doi ani, domnul Andrei Pleșcu - pe atunci ministru al Culturii - și-a dat demisia din guvernul din care făcea parte.

În orice caz, antimonarhiștii și apologetii lui Ion Antonescu nu au motive să jubileze. Ca întotdeauna pînă acum, Puterea gîndește și acționează conjunctural. Astăzi ea se folosește de Ion Antonescu, pentru a-l discredită pe Regele Mihai. Dacă mîine personalitatea mareșalului va deveni deranjantă, el va fi sacrificat fără nici o ezitare de politicienii din șghiba actualii Puteri. Poate fi întemeiat pactul social și politic - pe care îl reclamă Puterea chiar în aceste zile - pe această crasă lipsă de scrupule, de moralitate și de onestitate?

31 decembrie 1993

1994

5-11 ianuarie 1994

O nouă rubrică:

CULTURA RELIGIILOR

Noua rubrică privind cultura religiilor pe care o deschidem începând cu acest număr pornește de la o constatare elementară: informațiile privitoare la cele mai felurite religii au devenit o parte integrantă a oricărei culturi laice. Bunăoară, creștinul de azi trăiește într-o ambianță religioasă care a încetat să mai fie doar creștină. Altfel spus, aspectul confesional al religiilor tinde a fi tot mai îndecolat într-un ecumenism al tuturor ideilor religioase. Ne putem foarte bine imagina o lume în care ortodoxia confesională să poată viețui armonios într-un mediu intelectual permeabil la reprezentări religioase diverse, care să provină din ineputabilul imaginar religios al umanității. Rubrica noastră mai are un sens: acela de a ține seama de faptul că omul de azi, ateu, agnostic sau credincios, nu mai manifestă proasta intoleranță față de religioși pe care au alimentat-o cu un succes exasperant, atât timp, anticlericali.

Astăzi ni se pare că, odată cu trecerea exclusivismului confesional în plan secundar, ideile și reprezentările religioase tind să formeze sistemul unei culturi globale și ecumenice, perfect integrată celorlalte două forme majore de cultură, cea umanistă și cea științifică. Dincolo de opțiunea individuală (sau etnică) pentru o confesiune sau alta, sau pentru nici una, rămâne faptul că ideile și reprezentările religioase sînt din ce în ce mai prezente în viața noastră intelectuală. Ceea ce înseamnă că ele au devenit, în acest timp universal, termenii de neocolit ai oricărei culturi profunde.

"22"

CEZAR BALTAG

Datinile Bobotezei și cultul apelor lustrale

Simbolismul apei domină ontologiile arhaice și stă la temelia primelor vizuiri cosmogonice, potrivit căruia pământul a emers din nesfârșite întinderi lichide. Totodată, din cea mai veche preistorie, apa este solidară nu doar cu virtualul și preformulul - încă de aici rezultând virtuțile ei germinativ-cosmogonice, și totodată cele lustrale, terapeutic și profetice -, ci și cu viața și fertilitatea. Pe vasele de lut din neolitic, simbolul linii ondulate și al spiralei (reprezentînd Apa) este universal atestat. Hieroglifele apei era la vechii egipteni chiar linii ondulate; continuitatea hieroglifelor cu decorația neolitică este evidentă. În fine, apa s-a fost asociată, deseori, nu numai cu viața, ci și cu contrariul ei (moartea putînd fi definită ca o reînnoiere în pre-formă); de aici au rezultat primele dezvoltări metafizice și dialectice (o tăbiță orifică afirmă că "pentru suflet apa este moarte"; Hieracit reia ideea, de sorginte arhică, evident, în sistemul său care echivalează sufletul cu focal). Asimilarea paradoxală a apei cu moartea, dar și cu învierea, este la originea simbolisticii boteșului creștinilor, care este "moartea" omului natural și reînvierea lui în Hristos: "Așadar, prin botez ne-am îngropat cu El în moarte, pentru ca, așa cum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, tot astfel și noi să umblăm întru învierea vieții" (Romani, VI, 4). În Tratat (165), Eliade subliniază, citind texte patristice privind simbolismul boteșului, două idei: cea soteriologică și cea referitoare la biennul moarte-renaștere. Să reluăm și noi aceste cuvinte din Tertulian, în care se face apelierea apei ca element cosmogonic sfîșit la începuturi de prezența Creatorului și resuscitării prin invocarea Duhului: "Orice apă naturală de binește astfel, prin străvechea prerogativă cu care a fost înzestrată la origine, virtutea sanctificării prin sacrament, cu condiția ca Dumnezeu să fie invocat pentru acest lucru. Îndată ce se rostesc cuvintele, Sfîntul Duh, coborînd din ceruri, se oprește asupra Apelei pe care le sfîșiește prin fecunditatea sa. Ceea ce tîmăduia odinioară trupul, vindecă astăzi sufletul; ceea ce aduce sănătate în timp, aduce mîntuire în eternitate..." Străvechea asociere biblică a Apelei cu Spiritul, specifică cosmogoniei străine ("...și Duhul lui Dumnezeu plutea de-așupra apelor" Facerea, I, 2), este valorizată într-un sens nou prin istoria jertfei Mîntuirii.

Practicile populare românești leagă de sărbătoarea creștină puterea cosmogonică a apelor primordiale și pe aceea a riturilor de fertilitate de origine pre-creștină.

În ce privește ritualul Bisericii, Boboteaza zemporește rînduiala "Aghașmei celei Mari", distinctă de "Aghașma mică" ce se practică la ziua-întîi a fiecărei luni, sau "la orice trebuință". Dacă prin "Aghașma mică" se iartă păcatele zilnice, se alungă spiritele rele și se dă sănătate și belug pe termen scurt, la Boboteaza, în cadrul Aghașmei Mari, "toate se sfîșiesc". După ce preotul spune rugăciunea Amvonului, tot poporul iese din biserică la riu sau la fîntînă, sau în locul unde se va sfîșii apa. Înaintea preotului merg cei de două icănele, sfîșnicele, prapuri. Corul cîntă troparele sărbătorii: "Glasul Domnului strigă peste ape", "Astăzi se sfîșiește firea apelor", "Ca un om ai venit la riu..." etc. După pericopele sărbătorii, urmează ectenia, apoi rugăciunea de mare dramatism religios și sfîșirea apei care se săvîrșește atunci cînd preotul cufundă de trei ori Cruceta de argint în țevor, apoi o ridică cu amîndouă mîinile deasupra capului, cîntînd Troparul Bobotezei: "În Iordan, botezîndu-te, Tu, Doamne..." Înspoi spre biserică și apoi cîntă se merge cu botezul din casă în casă, cete de copii strigă înaintea preotului "Chiraleasa!", cuvînt care reprezintă o coruptelă a lui "Kyrie eleison" (i.e. "Doamne miluiește").

Credințele și practicile populare cu tot cortegiul lor polimorf și divers, însoțesc toate momentele sărbătorii Bobotezei, ca de altfel ale tuturor sărbătorilor ciclului calendaristic. Ele vin, desigur, din substratul nostru pre-creștin și și-au făcut din ritualul prescripției de Biserică o pavăză protectoră. Străvechi practici purificatoare, cathartice, exorcistice, fertilizatoare

etc. au supraviețuit, "creștinate", timp de secole și uneori au evoluat sau și-au obscurizat înțelesul originar. Eliade a vorbit chiar despre "universalizarea" mesajului creștin prin "intermediul imageriei mitologice și printr-un proces continuu de asimilare a motenirii religioase pre-creștine" (Istoria creștinilor... vol. III, §237). "S-ar putea spune" - continuă el - "că integrate într-un scenariu creștin, numeroase tradiții arhaice își dobîndesc propriul lor "răscumplărare". Este vorba, de fapt, de un fenomen de umolgară a unor orizonturi și straturi religioase multiforme și variate. Odată cu prăbușirea civilizației urbane mai peste tot în fostele margini ale Imperiului roman, procesul de umolgară a tradițiilor pre-creștine este chemat să joace un rol considerabil. "Una din caracteristicile creștinismului țărănesc al românilor și al Europei orientale" - scrie tot Eliade în altă parte - "este prezența a numeroase elemente religioase "păgine" arhaice, citeodată alia creștinite. Este vorba de o nouă creație religioasă, proprie sud-estului european, pe care am numit-o creștinism cosmic, pentru că, pe de o parte, se proiectează misterul cristologic asupra naturii întregi, iar pe de altă parte neglijența elementele istorice ale creștinismului, insistînd, dimpotrivă, asupra dimensiunii liturgice a existenței omului în lume". Datele folclorice și etnografice confirmă, și în cazul practicilor populare legate de sărbătoarea Bobotezei, justetea intuiției lui Mircea Eliade despre "creștinismul cosmic" în ritualurile țărănești. Vom relua, spre exemplificare, cîteva din aceste practici populare ale Bobotezei la români, precizînd că majoritatea exemplurilor ne-au fost oferite de "Tipologia folclorului. Din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu", lucrarea începută de Ion Mulescu și continuată de Ov. Bărlene, aprîrută abia în 1970 la Ed. Minerva. Interpretarea datelor ne aparține.

"Botezul Domnului" - Icoană pe sticlă de la Nicola.

Aproape peste tot există credința că, în noaptea dinaintea Bobotezei, exact în miezul nopții, se deschid cerurile și omul îl poate zări pe Dumnezeu. Tot atunci se poate auzi toaca din cer. Cine aude toaca din cer - este motivul pentru care mulți obișnuiau la țară să privegheze - sau îl zărește pe Creator, îl poate cere Acestuia orice și va avea parte de noroc, belug și sănătate. În Bucovina se crede că în noaptea Bobotezei, cînd corul "este deschis", "Dumnezeu cu toți îngerii și toți sfîșii se uită asupra făpturii omului pe pămînt". În momentul aflării crucii în apă, toate se sfîșiesc, toate apele "se botează" (prin simpatie, n.n.), chiar și cele din virful muntelui, și toți dracii ies din apă ca să nu fie botezați. În unele locuri se crede că în noaptea de Bobotează, lupii stau la pîndă pe gheață, la

marginea copcilor, și cînd dracii dau buluc afară se reped asupra lor și îl mîină. O curioasă credință privind înșirarea dracilor a fost consemnată în jurul Lăgoșului: "La sfîșirea apei, toți dracii din ea se depărtează și stau triști pînă ce o femeie ce vine mai întîi să spele haina, o spurcă. Dracul se apropie de femeie pe nevăzute și o spurcă în c... pentru că, datorită ei, Satana intră iar în apă".

Peste tot, Boboteaza exorcizează, purifică, înădănză, fertilizează. Gerul este, de Bobotează, echivalent în chip paradoxal cu rodirea: dacă este per de Bobotează, se fac bucate multe. Apa și frigul au, în această zi, sensul de stare primordială, nemanifestată, de "potență care își așteaptă manifestarea". "Sfîșirea apei celei mari", de Bobotează, purifică toate apele pămîntului, le acordă puritatea cristalină. De aceea, pe gerul cel mai mare, oamenii merg la țevore și și-și toarnă apă în cap, ca să se "îordănească", unii beau apă din rîurile și izvoarele înghețate, nici că "se botează". Este foarte cunoscut obiceiul aruncării unei cruci în rîu și scufundării în apa rece cu gheață apră a o seacă; obiceiul se practica, pe vremuri, cu mare pompă și la București. Se crede peste tot că în noaptea Bobotezei, toate apele capătă virtuți miraculoase. De aceea, mulți oameni taste copci în gheață, cit poate înțeleg un um, și stau cîteva timp acolo, în speranța de a fi sănătoși peste az.

Aghașma, bușuocul, alții din crucea cu care umblă preotul cu botezul, locul unde stă acesta în casă, toate obiectele cu care vine în atingere, au proprietăți profetice și purificatoare. La saie, femeile fac, în multe locuri, o tură de cenușă frîmțată cu aghașma, pe care o păstrează tot cursul anului spre a freca și sfîșii cu ea odoile (la începutul postului) sau oricînd s-ar întîmpla să se "spire". Aghașma produce catharsis-ul naturii întregi; se "botează" ogurele, grădini și vile, livestile, casa, ogărele, potul, țigărele, semintele, păsările, vitele etc. După ce ies preoții cu crucea să sfîșiește "apele", oamenii dau vitele la adăpat, spre a se "sfîșii" și ele. Fîclăci se întrec călări (întrerele cu caii constituie și ele un element religios pre-creștin), ajungînd în fața bisericii, ori la fîntîna unde se sfîșiește apa, descăleacă și "se botează și ei și caii".

Un obicei interesant, dar mai rar, este acela al "botezării copcilor morți", femeile care au "pierdut copii", sau i-au născut morți, ori cele cărora le-au murit pruncii bobotează, sau aghașma și strepec în ziua de Bobotează peste mormintele acestora, numindu-l Ion, ele cred că dacă vor face așa trei ani la rînd, copcii vor putea fi scoțiați în rînd cu ceilalți.

Cele mai multe obiceiuri de Bobotează (de esență ne-sau pre-creștină) sînt legate de ceea ce am putea numi mistică peștă. Fetele ori mamele lor, "vădușele", feciorii etc. rup/cerfur/taie bușuoc din așezutul sau pămîntul cu care botează preotul, după ce-l fac într-un fel osarcare pe acesta și se așeză pe pat (nu pe scăun). Noaptea, pun bușuocul sub pernă cu să și viseze ursitul. Este foarte important locul unde a stat preotul cu picioarele cînd a botezat casa; patul pe care va dormi în noaptea următoare fata este mutat în locul acela. Salha sau mărgelele fetei sînt puse pe fața de masă, preotul trebuie să-și pună căldăruga sfîșită pe ele; seara se întrec cu ele sau le pun sub pernă ca să și viseze ursitul. Atenția la locul unde a stat preotul cu picioarele, fata pune mărgelele în locul acela, pune gurtul peste ele și se culcă. Dimineața se scoală, mătura, așteaptă pînă se trag chipotele, apoi duce gunoial afară, se pune pe mătura cu picioarele și ascultă. Dacă aude strigîndu-se un nume de bărbat, acela va fi numele viitorului sot.

Alte practici divinatorii ale zilei de Bobotează privește bogăția ori tinerețea bărbatului cu care se vor căsători fetele, ori starea recoltelor. Bușuocul, ieșera ori amicelele lăstate afară în noaptea de Bobotează, dacă se umple de gheață sau promorocă, menesc un bărbat tînăr și bogat, dacă, dimpotrivă, ele nu prind polei sau chicuri, bărbatul lor va fi sărac. Boboteaza este singurul timp al anului cînd căderea nu menescă a rîu: fîclăci și fetele au credința că dacă se întîmplă să cadă jos de Bobotează au să se înnoare/mărire în anul acela.

Un obicei răspîndit mult era acela al tragerii cu poștile și cu pistoalele în momentul "sfîșirii apei mari". Explicația "creștină" a obiceiului este aceea că atunci cînd s-a botezat Iisus, El s-a așezat cu tălpile pe lăspedea de piatră pe care era inserat zapusul cu păcatul lui Adam și în acel moment piatră s-a spart cu zgomot mare. S-ar putea să existe și alte legende etimologice legate de datarea respectivă. O altă credință este aceea că, dacă în momentul ieșirii preotului cu Iordanul și al sloboșirii focurilor de pucă a fată se înroșește la față, ea se va mărita curînd; dacă se înroșește, semnul este, dimpotrivă, funest și îl menescă moarte. Un cal alb, înțîlnit după albuja de Bobotează, nu prezice măriția, ori prevestește mire bătrîn. Să mai amintim numai credința, atestată prin părțile Făgărașului, potrivit căreia, de Bobotează, cînd popa stragește cu bușuocul, el, de fapt, împrăstie "pețorii în toate părțile". Și, de aici înainte, "încep pețile".

Credințe și ritualuri de sorginte țărănească, pre-creștină, s-au păstrat sub haină alab creștinată în ritualurile legitime de sărbătorile calendarului bisericesc. Biserică ortodoxă, neovind o instituție de omșură cum a fost închișia în Apus, a tolerat vechi obiceiuri și datini populare, de o certă bogăție și diversitate, care au supraviețuit, grație tocmii creștinismului, pînă aproape de zilele noastre. În poftă, chiar, a tocmii ideologice din ultima jumătate de secol.

Lovituri de forță ale Ministerului Culturii

Teatrul Național București Muzeul Național de Artă București

La sfârșitul unui an de decizii dezastroase și de buget infim pentru cultură, Puterea a mai dat o lovitură artei românești, cu aceeași indiferență față de protestele intelectualității: numirea scriitorului Fănuș Neagu în funcția de director general al Teatrului Național din București, condus până acum de Andrei Șerban. Această demolare a teatrului, concepută de ministrul Golu, ce l-a dus, prin obstrucții, la demisia pe Andrei Șerban, este încununată acum de ministrul Sorescu, care, la instalarea lui Fănuș Neagu, a și avut pretenția de a fi pus în post un continuator al marilor scriitori ce au onorat foliul directorial al primei noastre scene. Nimic mai fals. Cei care au condus destinele Naționalului și la care s-a referit erau oameni de cultură ca Liviu Rebreanu, dramaturgi sau teoreticieni de teatru ca Alexandru Davila și Camil Petrescu, excelenți organizatori ca Mavrodî și a. Nu calitățile de minutori ai cuvintului i-au dus în fruntea Naționalului, ci datele personalității lor culturale.

Pentru restaurația comunistă, Fănuș Neagu este însă omul cel mai potrivit (este de ajuns să-i citești articolele scrise în ultimii patru ani ca să înțelegi de ce). Un director de Teatru Național nu trebuie să fi scris doar trei piese greu reprezentabile și câteva volume de literatură, ci să fie om de teatru competent. Fănuș Neagu nu este. El nu este nici măcar un spectator avizat, pentru că nu este niciodată văzut la teatru. Un director de Teatru Național trebuie să fie un om de vastă cultură, or, singurul domeniu în afara literaturii în care scriitorul s-a manifestat este cronica sportivă metaforică. Un director de Teatru Național în acest moment trebuie să aibă un program teatral și să fie un bun organizator. Fănuș Neagu este departe de așa ceva. Un director de Teatru Național trebuie să fie un om de ținută. Nu numai intelectuală. Și Fănuș Neagu...

În schimb, același Fănuș Neagu are o mare calitate: este prietenul lui Marin Sorescu, cum singur ministrul Culturii a declarat. Tulburător este că trupa teatrului a primit apatică îndepărtarea lui Andrei Șerban și am văzut chiar, la televizor, câteva actrițe care aveau aerul de a saluta venirea noului director. Sau explicația este mai prozaică: la instalare, noul director general a lansat ideea unui salariu mai consistent. Actorii Teatrului Național au ce merită. Dar o să plătească Teatrul Românesc!

FLORICA ICHIM

Miercuri 29 decembrie 1993 au fost destituiți din funcție directorul general și directorul adjunct al Muzeului Național de Artă din București, respectiv Theodor Enescu și Dorana Coșoveanu. Decizia le-a fost comunicată verbal de către secretarul de stat Mircea Tomuș, în cadrul unei întrevederi la care a participat și Ioan Oprea, directorul general al Departamentului pentru protecția și valorificarea patrimoniului. Motivația: existența unei hotărâri guvernamentale conform căreia toți pensionarii (cazul d-lui Enescu) sau cei care au împlinit vârsta de pensie (cazul d-nei Coșoveanu) vor fi schimbați cu oameni mai tineri. Pe data de 3 ianuarie s-au prezentat la Muzeul Național de Artă cei trei directori nou-numiți: Vioară Mărginean (director general), Roxana Theodorescu și Cornel Radu Constantinescu (directori adjuncți). Pe data de 4 ianuarie, aceștia au revenit la Muzeu însoțiți de Ion Godea, directorul Direcției patrimoniului mobil, care le-a retras foștilor directori dreptul de semnătură și le-a cerut să predea ștampila Muzeului și să elibereze birourile. Titul fără nici o decizie scrisă. În aceeași zi, Theodor Enescu și Dorana Coșoveanu au fost invitați la ministrul Culturii, Marin Sorescu. Contrar așteptărilor, acesta nu le-a prezentat decizia de înlocuire a lor, ci a încercat să se disocieze de această acțiune, declarând că el nu știe nimic și că alții din minister i-au spus că așa trebuie.

La baza deciziei Ministerului Culturii stau nemulțumirile acestuia față de manifestările de independență ale conducerii Muzeului Național de Artă și, nu în ultimul rând, recenta alegere a Doranei Coșoveanu în funcția de vicepreședinte al Alianței Civice.

Vom reveni cu amănunțit în numărul următor.

OGANA ARMEANU

Inspectoratul pentru Cultură Bistrița-Năsăud

Recent, prin Ordinul nr. 410 din 28 decembrie 1993, Marin Sorescu, noul ministru al Culturii, l-a eliberat pe Oliv Mircea din funcția de consilier-șef teritorial al Inspectoratului pentru Cultură Bistrița-Năsăud, începând cu data de 1 ianuarie 1994. Decizia aceasta este surprinzătoare, întrucât Oliv Mircea avea competența necesară funcției, iar manifestările culturale postdecembriste din Bistrița s-au bucurat de aprecieri vasiunanime, mulți oameni de cultură și artă din țară implicându-se direct în susținerea lor.

Înainte de 1990, Oliv Mircea a fost sufletul Saloanelor culturale "Liviu Rebreanu", care, în condițiile de atunci, au reprezentat un important for intelectual de discuții necontrolate.

În ultimii patru ani, în Bistrița au fost întemeiate noi instituții (Casa Cărții, Muzeul de gravură contemporană). A fost continuată tradiția Saloanelor "Liviu Rebreanu" (despre care revista "22" a scris în câteva rânduri), care, diversificându-și tematic debaterile, au îngăduit unor personalități să-și afirme convingerile în deplină libertate de spirit, între aceștia numărându-se: Liviu Maior, Pompiliu Teodor, Gabriel Lăiceanu, Andrei Pleșu, Gabriela Adameșteanu, Cornel Moraru etc.

Socotind abuzivă destituirea lui Oliv Mircea, un grup de intelectuali din județ au înaintat Prefecturii și Ministerului Culturii un Protest.

RALIÇA STROE-BRUMARIU

Negocierile de la Cotroceni

În urmă cu două săptămâni, președintele Iliescu a adresat o scrisoare conducătorilor fiecărui partid parlamentar, invitându-le la o nouă rundă de consultări pentru depășirea atmosferei tensionate din viața politică a țării. Invitația venea la numai câteva zile după respingerea la un scor foarte strâns a motiunii de cenzură depuse de Opoziție împotriva guvernului Văcăroiu și înainte de prezentarea și dezbaterile în Parlament a Memorandumului încheiat de Executiv cu FMI. Liderii partidelor din Opoziție nu au exclus posibilitatea negocierii unui nou guvern bazat pe un pact politic între partidele parlamentare cu programe reformiste. Reacția destul de violentă a unor partide din coaliția guvernamentală - ca PRM, de pildă - arată că nici acestea din urmă nu au exclus ideea că la Cotroceni s-ar pune la cale o reformare a majorității parlamentare prin îndepărtarea partidelor extremiste: PRM și PSM. V.C. Tudor a sărit grăbit în apărarea premierului Văcăroiu. Printre numele lansate de liderul PRM ca posibili viitori prim-miniștrii figurau și cele ale d-lor Mircea Coșea, Dan Mircea Popescu și Tudorel Postolache.

Declarația d-lui Traian Chebeleu, purtătorul de cuvânt al Președinției, infirmă însă aceste speculații. Consultările de la Cotroceni nu urmăresc decât un schimb de vederi privind situația social-politică a țării, a precizat dl. Chebeleu.

Convorbirile de la Cotroceni au început luni 27 decembrie. Primul care a răspuns invitației președintelui a fost PDAR, un partid cu un singur grup parlamentar, la Senat, dar care a încheiat recent o alianță cu PUNR - Blocul Unității Naționale -, ridicând imediat și pretenții la guvernare. Dl. Victor Surdu, președintele PDAR, s-a declarat de acord cu încheierea unui pact politic și social, pact propus de președinte, dar a arătat că este necesară o remaniere guvernamentală și că PDAR este pregătit ca, alături de PUNR și de PSDR, să participe la guvernare "cu cel puțin 5 portofolii". Liderul PDAR a ținut să adauge că în cazul în care nu se va face remanierea guvernamentală solicitată până la mijlocul lunii februarie, PUNR și PDAR vor depune în Parlament o moțiune simplă sau de cenzură.

La Cotroceni nu se fac și nu se desfac guverne", a declarat președintele Iliescu chiar în debutul întâlnirii cu liderii PD (FSN) - al doilea partid primit luni 27 decembrie de președinte la Cotroceni. În schimb, președintele Iliescu a cerut delegației PD susținerea Memorandumului pentru FMI în cadrul dezbaterii parlamentare și semnarea unui pact politic "pentru restabilirea dialogului", practic un cec în alb acordat actualului executiv. Liderii PD au replicat că un asemenea pact politic nu se poate semna alt timp est Opoziția este supusă persecuțiilor politice și continuă urmărirea penală a unor dem-

nitari din guvernele Roman și Stoiljan. Ei au cerut de asemenea președintelui delimitarea sa și a PSDR de partidele extremiste din actuala coaliție guvernamentală. Dl. Iliescu a răspuns că extremiștii nu se află în cadrul majorității parlamentare, ci în rândurile Convenției Democratice. În aceste condiții, membrii delegației PD au apreciat înțelegerea de la Cotroceni ca fiind "un eșec total".

Tot luni 27 decembrie s-a prezentat la Cotroceni și partidul de guvernământ. În viziunea conducerii PSDR, pactul politic cerut de președinte ar trebui să cuprindă atât angajamente privind respectarea Constituției, implicit a formei de guvernământ, cât și renunțarea de către partidele din Opoziție la principiul restituirii "in integrum" a bunurilor imobiliare naționalizate de regimul comunist. S-a discutat, se pare, și despre o posibilă reformare a majorității parlamentare și despre posibilitatea constituirii unui nou guvern. În acest sens, cea mai importantă discuție, au apreciat liderii PSDR, promise să fie cea cu PNȚCD, discuție programată pentru luni 10 ianuarie. Surse din PNȚCD ne-au declarat însă că înainte de înțelegerea cu președintele, conducerea partidului va avea o consultare în legătură cu oportunitatea acestor convorbiri, având în vedere faptul că, în condițiile actuale, semnarea unui pact politic este o pretenție absurdă.

Marti a fost rîndul delegațiilor PSDR și PUNR să-l viziteze pe președinte la Cotroceni. După întâlnire, dl. Cănușcu avea să recunoască faptul că nu a fost pusă în discuție problema formării unui nou guvern. PSDR a propus totuși formarea unei noi majorități parlamentare din grupurile parlamentare ale CDR, PSDR și PD. "Pe această bază s-ar putea încheia un pact politic și un pact social cu sindicatele", a fost de părere dl. Cănușcu, care a adăugat că, în principiu, PSDR acceptă și condițiile puse de partidul de guvernământ: respectarea Constituției și a formei de guvernământ, precum și protejarea chirișilor din casele naționalizate. Dl. Iliescu nu a fost însă receptiv la ideea formării unui nou guvern, el cerând PSDR sprijin parlamentar pentru actualul guvern.

Propunerea semnării unui pact politic și social a fost făcută de președinte și delegației PUNR, condusă de Gh. Funar. Conducerea PUNR a afirmat că agreează ideea pactului politic, dar că nu exclude totuși posibilitatea depunerii unei moțiuni de cenzură dacă nu se va produce o remaniere guvernamentală la începutul acestui an prin cooptarea PUNR în Guvern. De altfel, după înțelegerea de la Cotroceni, delegația PUNR urma să se întâlnească cu liderii ai PSDR pentru continuarea negocierilor în privința participării la guvernare.

PL '93 și PAC, programate la Cotroceni tot săptămîna trecută, au declinat invitația, amîndu-și înțelegerea pentru săptămîna viitoare, probabil după vizita președintelui PNȚCD, Corneliu Coposu, la președinte. Deocamdată însă, dl. Coposu a anunțat că nu va participa la convorbirile de la Cotroceni, dacă președintele Iliescu nu-i va cere scuze pentru afirmațiile făcute în legătură cu acordarea vizei Regelui Mihai în luna decembrie.

ACTUALITATE CULTURALĂ

Premiile UNITER 1992-1993

Și în acest an va avea loc Gala Premiilor UNITER, care va acorda premiile pentru cele mai bune creații ale stagiunii 1992-1993. Proiectul anual este coordonat de președintele UNITER, Ion Caramitru. Juriul, alcătuit din Irina Coroiu, Cristina Dumitrescu, Florica Ichim, Lucia Hoassu-Longin și Sanda Manu, face nominalizările pentru următoarele premii: Pentru cel mai bun spectacol; Pentru cel mai bun regizor; Pentru cel mai bun scenograf; Pentru cel mai bun actor; Pentru cea mai bună actriță; Pentru critică teatrală; Pentru debut; Pentru cel mai bun spectacol TV; Pentru întreaga activitate; Pentru excelență (ultimele două premii sunt acordate de către Biroul executiv al UNITER); Diplomă pentru cea mai bună producție a școlii de teatru. Spre deosebire de ediția anterioară, se va acorda și premiul Pentru cel mai bun spectacol radiodifuzat.

Noutatea ediției din acest an constă în faptul că un alt Juriu al Galei, format din personalități ale vieții culturale - Gabriela Adameșteanu, Nico-

lae Manolescu și Andrei Pieșu -, va decide din spectacolele nominalizate, prin vot secret, câștigătorul fiecărui premiu.

În seara Galei se va acorda și premiul Pentru cea mai bună piesă românească a anului, în urma selecției textelor primite la UNITER pentru concurs, selecție făcută de un juriu alcătuit din: Marian Popescu, Cristina Dumitrescu, Victor Ioan Frunză, Alina Mungiu, Victor Scoradeț, Ion Toboșaru și Ion Cocora.

Ca și în anul 1993, Gala Premiilor Uniter se va desfășura în forma unui spectacol proiectat după modele consacrate pe plan mondial (Gala Oscar, Molière, César etc.). Numai că, de data aceasta, Televiziunea Română, din dispoziția directorului său general, Paul Everac, refuză să o mai difuzeze.

În legătură cu acest refuz, prezentăm în continuare fragmente din corespondența dintre președintele UNITER, Ion Caramitru și directorul general al Televiziunii, Paul Everac.

Stimate Domnule Director General Paul Everac,

(...)
Gala UNITER din acest an, ca și cea din anul trecut, este un spectacol de sine stătător în jurul căruia 16 premii care vor fi acordate în seara respectivă de un juriu special, care va decide premiile din cele nominalizate de juriul anterior.

(...)
UNITER a făcut toate eforturile de a avea, ca invitați de onoare ai acestei sărbători, și mari personalități din domeniul teatrului românesc și străinătate cu ajutorul cărora teatrul românesc s-a exprimat în lume în ultimii trei ani. Iată lista celor care au confirmat venirea:

1. Prințesa Margareta a României, Președinta Fundației Margareta, Fundație care sprijină integral realizarea concursului "Cea mai bună piesă a anului"; 2. Richard Eyre - directorul Teatrului Național Regal din Londra; 3. Neil Wallace - directorul Teatrului TRAMWAY din Glasgow, directorul executiv al Programului româno-britanic NOROC; 4. Christopher Barron - directorul Festivalului Manchester City of Drama 1994; 5. D-na Chantal Colles Dumond, directoarea Direcției de relații internaționale a Ministerului Culturii din Franța; 6. Patrice Martinet - directorul Festivalului "Paris Quartier d'Est"; și directorul Teatrului Athénée din Paris; 7. Ion Ungureanu - regizor, Ministrul Culturii al Republicii Moldova, Membru de Onoare al UNITER; 8. George Banu, critic teatral, director al Academiei Experimentale de Teatru din Franța.

(...)
Este evident că un asemenea eveniment nu poate fi adus în fața marelui public fără o coîntereseare a TVR și fără participarea ei directă în condiția de coproducător. De asemenea, el nu este posibil fără atenționarea opiniei publice pentru a urmări evenimentul. Și nici fără menționarea sponsorilor care au acceptat finanțarea Galei.

În concluzie, vă rugăm a lua în considerație faptul că, având deja experiența spectacolului de anul trecut realizat tot cu TVR, deținem cel din acest an trebuie să preia rigorile celui dinții și anume: Realizarea spațiului scenografic al Galei de către TVR; Înregistrarea integrală a spectacolului de Gală din seara zilei de 31 ianuarie 1994; Difuzarea pe postul național în două seri a Galei care, probabil, va dura 4 ore, ținând însă cont de montaj poate fi redus la aproximativ 3 ore. Ca și anul trecut difuzarea trebuie realizată în spațiul zilei de luni, spațiu rezervat Teatrului TV; Menționarea sponsorilor atât în publicitatea TV a spectacolului cit și în spațiul scenografic al acestuia.

În plus, vă rugăm a dispune ca la montaj să participe și un membru al Biroului Executiv al UNITER care să avertizeze asupra unor eventuale tăieturi de montaj care pot împiedica asupra organizării spectacolului Galei UNITER cit și a interesului vis-à-vis de prezențele notabile ale seriei.

(...)
Ai Dumneavoastră,
Ion Caramitru, Marian Popescu, Silviu Pucăreț, Alex. Darie, Mircea Diaconu

Către UNITER D-lui Ion Caramitru

Intrucât faxul pe care mi l-ați trimis reproduce îndeaproape cele ce ne-ați spus, cu unele adăugiri care nu sânt de natură să ne stărnească entuziasmul, ne vedem siliți să vă răspundem tot în termenii folosiți la întâlnirea comună și anume:

Nu sântem foarte interesați în popularizarea excesivă a unei vieți teatrale care, oricât de bine cotată la burse străine, lasă pe marginea drumului dramaturgia contemporană românească, din care ar trebui să-și facă primul și cel mai important aliat. Când acest dezechilibru care s-a cronicizat se va stemua și se va înțelege mai bine datorită ce va lega de cuvântul scriitorului român atunci vom putea fi mult mai aproape de o formă de colaborare intensivă.

E neplăcut să constatăm că DVoastră concepți rolul nostru ca pe al unui simplu prestator de servicii, care să asigure scenografia, regia, tehnica și mediatizarea, neavând nici un cuvânt de spus asupra fondului, nefind consultați nici o clipă într-o chestiune selectivă unde ar trebui să deținem cel puțin jumătate din voturi. Vreau să vă facem să înțelegem că nu ne considerăm numai o cooperativă culturală, ci și o instanță culturală, pentru care avem destule mijloace.

Dacă UNITER-ul crede că ar putea coopera cu noi și în alte structuri cum ar fi animarea unui teatru bucureștean care să joace preponderent dramaturgie românească, servită de regizorii și actorii cei mai buni, am lua cu totul altfel în atenție cererea DVoastră, punând în paranteză toate neajunsurile de până acum și care nu sânt puține.

Altfel, relegați la rolul în care ne vedeți DVoastră, vom trimite o echipă la gala proiectată, rezervându-ne dreptul de a da pe post ceea ce vom considera a fi mai important. Bineînțeles dacă veți fi de acord.

Cu deosebită stimă,

DIRECTOR GENERAL
Paul Everac

Nota redacției: S-a respectat întocmai ortografia originalului.

Fantome cu mustăți

Acum 5 ani eram muzeograf la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea. Și pentru că județul Bihor ieșise (sau îi venise rândul să fie) primul în întrecerea socialietății, care va să zică a câștigat o sumă de bani. Ei bine, deșteptii care conduceau județul plus secția de istorie a muzeului plus propaganda de partid au decis să "investească" banii într-o "galerie de portrete de domnitori". Fainică și patriotică. O galerie cu toți domnitorii și încă câțiva pe deasupra. Muzeul fusese întors pe dos deja (se intra prin fund să nu se intre prin față, căci în față era o catedrală și-un rege maghiar de bronz) și nu se intra oricum, ci pe multe scări, terase, asfalt, bocheș etc. (Bani mulți dați pentru amonajare, în timp ce muzeul trăia din autofinanțare.) Deci s-a hotărât amplasarea sculpturilor în dosul-față. Deci s-au comandat Muzeului Militar Central (care se pregătea atunci să devină un Disneyland al istoriei naționale) copii după cei 30 de domnitori deja amplasați în Buzurești. Și într-o zi a ajuns la muzeu un camion de domnitori (de la Gelu la... Ceaușescu), toți din ciment (chiar pentru bronzi și-avea județul bani!) și numai Ceaușă din marmură. Și mai mare. Stăteau încastrat frumos cu Ceaușescu în frunte. Un pluton de domnitori disciplinați. Pînă cînd îl s-au făcut socuri au stat cuminți. În fine, cînd au fost amplasați (cu surle, trîmbițe și pionieri vineți de frig) s-a constatat că s-a mai ciobit un nas, o mustăță, un pașă. Și acum semănau între ei - Tepeș cu Gelu, Gelu cu Caza etc.

A fost tocmit un sculptor ca de-acum încolo să repare nasurile și mustățile.

Asta e.
O galerie de fantome (făcute de cine știe ce artist-colonel), copie a unei alte galerii de fantome. Din ciment. Un alt cartier de blocuri. Din ciment.

După decembrie '89 (cînd la Oradea unghiul au intrat primii în Ardeal - cu TIR-uri cu haleală) a fost un moment cînd se puteau da jos. Să scăpăm de ele. De fantome.

Dar s-a înființat Vatra Românească. Pas de le mai atinge. Acolo au rămas. Spre slava politrucilor, și a omenilor muncii învingători în întrecerea socialistă. Foamea omenilor și frigul lor transpus în ciment.

Zilele astea, după ce-am văzut avalanșa de inaugurări de busturi, statui și ăcvestre, îmi închipui toată România un fund de muzeu, o mare galerie de portrete-fantome. Numai pionierii au fost înlocuiți cu soboare de preoți.

Domnilor, pentru că tot seamănă unul cu altul, tot le mai sare câte o mustăță, câte un pașă, domnilor, să angajăm un sculptor să le lipească nasurile! Pe oclăși.

Notă. Din masa de producții stalinisto-realist-geometrice în planșuri ar fi și lucruri mai scătării. Adică lucrări mai bune. Chiar onorabile. Dar iarăși ne vrem prea repede veșnici și lubiți. Iarăși frigul și foamea omenilor ajung statui (de bronz de data asta). Iarăși facem statui de secol 19 pentru orașe ce le vrem de secol 21.

Ne re tehnologizăm, ne computerizăm, ne "lomen de mine" și de fapt tot pe cal ne visăm.

Eroul nostru e ecvestru, și acum are voie de la stăpînire să țină în mînă o cruce. Cu mustăți.

DAN PERJOVSCHI

EDITURA HUMANITAS

LIVIU CIOCĂRLIE
Paradisul derizoriu

Canosculul eseist și prozator timișorean își construiește acest jurnal sui-generis pe o perpetuă pendulare între timpul real, al trăirii imediatului, și cel aflat dincolo de curgerea clipelor, al meditației și al actului de cultură. Titlul jurnalului său este, de altfel, voit paradoxal, căci în fiecare pagină a sa, în fiecare rînd chiar, se face simțită implicarea esențială a autorului în chestiunile fundamentale ale vieții noastre - implicarea unui intelectual ce refuză deopotrivă confortul abstragerii de la spațiile politice și pe cel al unei definitive cantonări în ele.

MIHAI SIN
Quo vadis, Domine?

Romanul lui Mihai Sin este povestea unui trans-fug, prins de Securitate și destinat unui rol de primă importanță într-un scenariu secret al diabolicei instituții. Dincolo de mistere și de tensiunea epică, romanul aduce în prim-plan o gravă problemă morală: poate oricine și oricînd să facă pasul cu diavolul?

Bosnia-Herțegovina Cind

Speraanția moare la Srajevo

... Krite greu să scrii despre infirmitățile proprii și despre

sentimentele pe care le trece o țară. Krite și mai greu să explici

alțuia cum poți să pătrunzi în tărîm sârbesc de înfrîngere, ră-

... Krite greu să scrii despre infirmitățile proprii și despre

sentimentele pe care le trece o țară. Krite și mai greu să explici

alțuia cum poți să pătrunzi în tărîm sârbesc de înfrîngere, ră-

... Krite greu să scrii despre infirmitățile proprii și despre

sentimentele pe care le trece o țară. Krite și mai greu să explici

alțuia cum poți să pătrunzi în tărîm sârbesc de înfrîngere, ră-

... Krite greu să scrii despre infirmitățile proprii și despre

sentimentele pe care le trece o țară. Krite și mai greu să explici

alțuia cum poți să pătrunzi în tărîm sârbesc de înfrîngere, ră-

... Krite greu să scrii despre infirmitățile proprii și despre

sentimentele pe care le trece o țară. Krite și mai greu să explici

alțuia cum poți să pătrunzi în tărîm sârbesc de înfrîngere, ră-

Fiecare zi pentru Srajevo

O a doua țară pentru Srajevo. Cu tot cortajul ei de suferințe și de umilințe, Pentru a nu

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

sădus răzmiși uterice, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters

REPORTER

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

la deriva despre care se vor- bește ieri și azi... Și în fa-

BERNARD HENRY-LEVY, El Mundo

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

... Să vorbesc, se va vorbi încă - aș zice, dintr-

TRADUCERE DE RODICA PALADE

Publicațiile care lasă parte în seama „France și

Responsabil de număr: Gabriel Adrian Ciocan

Adresa: Boulevard de la Liberté, 1000 Bruxelles

ISSN 1220-5781